

SVĚTOVÁ KNIHOVNA

Č. 261.-262

E. GOADBY:

ANGLIE ZA SHAKESPEARA.

REDIGUJE

JAROSLAV KVAPIL

Za 20 kr. (40 hal.)

J. OTTO

NAKLADATELSTVÍ V PRAZE.

FILIALKA VE VÍDNI VII., BURGG. 79

E. GOADBY

Anglie za Shakespeara.

Z ANGLIČINY PŘELOŽIL

————— K. MUSEK. —————

—————
V PRAZE.

NÁKLADEM J. OTTY.

1902.

747597

Veškerá práva vyhrazena.

Tiskem České grafické společnosti »Unie« v Praze.

Populární spisek Goadbyův seznamuje čtenáře s poměry, za jakých Shakespeare nesmrtelná svá díla tvořil a psal. Ač psán je v duchu ryze anglickém, nepostrádá přece zajímavosti všeobecné. Autor na základě historických fakt i citátů z nejpopulárnějších dramát a komedií básníkůvých líčí tehdejší život, způsoby i mravy; seznamuje čtenáře se současnými autory, státníky i námořními reky; uvádí ho do tehdejšího Londýna; dotýká se vzniku anglického divadla a konečně předvádí zraku jeho i jedno z představení na »Globu«. O samotné osobě básníkově nepouští se do diskusí, nýbrž, jak v první kapitole podotýká, chce o něm »více vnuknouti, než pověděti«.

Poznámky překladatelovy, které jsou pro českého čtenáře potřebným doplňkem tohoto spisku, vzaty jsou, pokud se dějepisu týká, z Gollierovy »British History«, Hallamovy »The Constitutional History of England«,

pokud se týká autorů, z »The Great Authors of English Literature«, Brookeovy »English Literature« a jiných děl. Kde jde o citáty z her básníkůvých, užito zde překladů Sládkových, pokud jsou již vydány, jinde překladů starších.

V Praze, v únoru 1902.

K. M.

ANGLIE ZA SHAKESPEARA.

I. Místo úvodu.

Poměry Anglie za doby Shakespearovy smutně by asi překvapily moderního statistika. Kdyby byl žil v době před zničením Armády, *) nebyl by našel podkladu pro tento paměti-hodný triumf, a kdyby byl žil v době tehdejší, tak dlouho by by musil smutně přemýšlet a uvažovat jako sova v bajkách Froudeových, **) která tráví celé noci přemýšlením, co je dříve, vejce či pták.

Fakta z doby Alžbětiny, jež lze zaznamenati, jsou skrovná, neurčitá.

Nečítaje Irsko a Škotsko, celá země měla sotva více obyvatelstva, nežli je ho dnes v Londýně. ***) Půda byla sice úrodná, ale ne-

---

*) Nepřemožitelné loďstvo španělské, vyslané Filipem II. r. 1588 k podmanění Anglie.

**) J. A. Froude, historik angl., * 1818, † 1894, professor na universitě v Oxfordu, napsal mnoho cenných historických spisů.

***) Londýn má dnes na 5,000.000 obyvatelů.

dostatečně vzdělávaná. Nebylo velkých měst, v nichž by se soustřeďoval zájem národa, klíčil odboj proti neschopnému panovníku či podporovala se ta či ona vláda.

Londýn a Bristol, Norwich a York, Plymouth a Coventry odděleny byly od sebe lány divokých krajín, cesty byly špatny, a tak byla ta místa od sebe poměrně právě tak vzdálena jako Paříž a Madrid, Berlín a Vídeň, Řím a Atheny za dnešního dne.

Roční přírůstek obyvatelstva byl nepatrný. Jediný moderní obrněnec pojal by jej pod palubu.

Šlechta byla ovšem bohata a mocna, střední třída nad svůj stav vysoko povznešena, ale za to lid obecný byl chud, rozptýlen.

Vojsko, bylo-li voláno do zbraně, bylo housfem žoldnéřů všech druhů zbraní. Arkebuzíři, kopinníci, lukostřelci, halapartníci, někteří v železných krúnýřích, jiní v tkaných tunikách, druh vedle druhu tvořili obranu země.

Loďstvo bylo nedostatečné a slabě obsazené, lodě sotva větší než nynější pobřežní bárky prostřední velikosti, námořníci většinou ozbrojeni jen luky a šípy, děla primitivní konstrukce a malé nosnosti.

Nebylo divu, že tento stav země měl vliv i na nepřátele její na pevnině. A těch byla celá řada. Papež, Francie, Španělsko, k tomu

Irsko vzbouřené a Škotsko věčně nespokojené a intrikující.

Vlastní země byla rozvířena náboženskými bouřemi.

Osud celého národa spočíval v rukou ženy, *) která měla mnoho rozmarů, mnoho nápadníků a více osobních milostníků, než bylo třeba pro volnost její vůle a spokojenost národa.

Byť i statistika správně zaznamenala muže, mající význam v politice, literatuře či vědě, nepodá tím přece obraz charakteru celého národa.

»Obezdná města, arsenály a zbrojnice, skvělé koňské dostihy, sloni, hmoždíře, děla a všecky takové věci,« praví Lord Bacon, **) »jsou jen ovce ve lví kůži vůči lidu, který sám v sobě je silný a bojovný.«

Angličané doby Alžbětiny byli pověstni osobní silou a odvahou. O jejich statečnosti nebylo pochyby.

»Odvážný jak Angličan!« znělo francouzské pořekadlo.

Holandané pokládali je za lenochy a křiklouny. »Jsou ctiteli hluku uši trhajcího, jako střelení z děl, víření bubnů a dunění zvonů.«

»Lidé nádherných, pěkně urostlých postav« — zcela dle chuti Němce, Paula Hentz-

---

*) Královna Alžběta panovala od r. 1558—1603.

**) Státník a filosof * 1561, † 1626.

nera *) — »ohniví, neohrožení, nepoddajní, divocí v boji, vždy pohotoví k útoku, nehrozící se smrti, ne pomstylační, ale lehkomyšní, odměření, rychle jednající, chvástaví, podvodní a zlodějští, nedůvěřiví, hlavně k cizincům!«

Očividně lid, schopný velkých činů, obdařený rysy pevného solidního charakteru, ale ve své pravé ceně posud nepoznaný.

Nyní teprve mají podati důkaz o »zuzitkování těchto darů« v bitvách a dobrodružstvích na zemi i moři, v literatuře i v umění.

Nicméně zůstane pro vždy takřka zázrakem, že v té zemi a právě v té době vzešel genius jako William Shakespeare.

Shakespearův otec byl »yeoman«**) a vzdělání ne více než obchodního. Neobyčejná příležitost, duchaplní učitelé, nadšení společníci mohou arci vznítiti plamen, aby vzrostl v genia. Shakespeare, nežli se stal známým básníkem, než charakter jeho pevně byl ustálen, neměl však takové vzpruhy. Mnohý velikán, původně nedostatečného, povrchního vychování, dostal se do rukou mistra, jehož byl vnímavým posluchačem, a ten provázel poslání jeho v svět. Také této přednosti Shakespeare postrádal.

---

*) Zde uveden Hentzner za Němce, ač byl vlastně rozený Slezan. Podnikl cestu do Anglie r. 1598. Zkrácený popis této cesty uveřejněn v knize »Světtem«, vydané J. Váňou, s titulem »Slezský cestovatel v Anglii«.

**) Yeoman, držitel volné půdy, menšího statku.

Žil mezi lidmi, jejichž životní dráha byla většinou ustálena, a hle, pojednou vyrostl nad jejich ramena i hlavy. Jiní velcí mužové zanechali po sobě denníky, listy, memoiry. Shakespeare zanechal svá díla. V nich obsaženy jsou celý básníkův život i jeho tajemství.

Mnohdy muž tvoří svoji dobu, a mnohdy zase doba povznese muže. Necht' jakkoli tomu u Shakespeara, pravdou zůstane, že z jeho nesmrtelných děl září celý věk.

Jeho dramata a komedie nebyly psány v uzavřené jizbě učence, ale mezi lidem, možno říci v ulicích a tavernách, tak bohaty jsou věrným vyličením současných poměrů, mluvy jednotlivých tříd lidu, lstivých nápadů, ukázek ballad, popisů žijících charakterů a humoru té doby.

Popis věku, v němž básník žil, přispívá tedy značnou měrou i k ocenění jeho sama. Znáti jeho okolí značí tolik, jako přiblížiti se těsně k vlastní jeho osobě, pozorovati vše jeho očima a dotýkati se tohoto neznámého života, vyšlehujícího z jeho děl, jako vnitřní žilky, svítící na povrchu kararského mramoru.

Nestačí spokojiti se s daty jeho narození a sňatku, neb s určením doby, do které spadá napsání toho neb onoho díla, či spočítáním jeho veršů.

Ani není příliš pomůženo citováním starých pověstí, jak možno je nalézt v různých popisech dvora královského či v historii. Mů-

žeme dokonale znáti vše, co rozrušovalo Alžbětiny a Jakubovy nervy, a přece zůstaneme stejně vzdáleni života, který panoval v jejich říši, i stisknutí ruky Williama Shakespearea a pohledu do jeho jasných, hnědých očí.

Narozen ve Stratfordu nad Avonou, navštěvoval Shakespeare tamní Grammar school, oženil se, odešel do Londýna asi r. 1587, hrál všechny možné úlohy herecké, stal se autorem, ředitelem a režisérem, zakoupil slušný majetek v rodném městě, kde i strávil poslední léta svého života, a zemřel v 52. roce věku svého, zanechav po sobě ženu a dvě děti.

Jeho podobizna ukazuje nám hezkého muže, dobře rostlého, vzezření projevujícího silného inteligentního ducha.

Není to tvář hloubajícího učenice, je to na první pohled tvář muže světa, dobře žijícího, pohybujícího se mezi spoluobčany, čtoucího jejich charaktery, dotčeného jejich chybami a slabostmi, majícího zvláštní porozumění pro vše, co dlužno předvésti světu k podivu i po slechu.

Mezi lety 1564–1614 dějiny Anglie byly učiněným proměnlivým panoramatem Marie, královna škotská, vpadla do země, podněcovala k odboji, byla vězněna a sťata.*)

---

*) 8. února r. 1587.

Královna Alžběta byla na rozpacích pro sňatek s Ivanem Hrozným, *) Filipem Španělským**) neb vévodou z Alençonu.***) Poddaní přáli si jejího sňatku, milostník za milostníkem snažili se získati její ruky. Náboženské rozbroje vedly k vydání přísných nařízení doma†) a k válce na pevnině. Nizozemci se bouřili, Irsko povstalo ke krvavé vzpouře, Španělové vypravili ohromnou moc k podmanění Anglie.

Útok byl odražen, Anglie osvobozena od nepřátel, a nová éra započala.

Po Alžbětě a její státnících přišel Jakub I. se svými dvořany a škotskými nohsledy. Sarkastický a despotický, stěží dovedl opanovati sama sebe, natož poddané.

V kapitolách této knížečky nechceme zabývati se obecnou historií více, než jí třeba k ozáření osoby Shakespearovy, o němž chceme více vnuknouti než pověděti. Úmyslem naším jest posvítiti poněkud na poměry této zajímavé, pohnuté doby.

---

*) Cár ruský 1534—84.

**) Filip II., syn Karla V., 1558--98.

***) Bratr francouzského krále.

†) Vydáno nařízení »Act of Uniformity«, jímž nedovoluje se kněžím užívati jiného obřadu než předepsaného církví anglickou, a »Act of Supremacy«, dle něhož všichni kněží i držitelé kněžských úřadů přísahou vázání poslušenstvím jedině královně jakožto nejvyšší hlavě státu i církve anglické.

II. Vzhled země

Anglie v době, o které píšeme, měla dosti zálivů a přístavů, ale většinu bez přístavišť a hrází. Úprava pobřeží byla velmi primitivní, bóje a majáky neznámy, a jen poplašné ohně na výšinách neb světla na věžích chrámů sloužily námořníkům za nočního času k orientaci. Plymouth, Bristol, Southampton, Portsmouth, Dover, Londýn, Yarmouth, Hull a Newcastle*) byly hlavními přístavy; Londýn sám bude popsán v kapitole pozdější. Vnitřek země nepůsobil zvláštním dojmem na cestovatele. Bylo jen dvacet šest větších měst obehnaných, jak již řečeno, zdmi a opatřených věžemi. Byla bohata kostely a starožitnostmi, dosti oživena ruchem obchodním. Stará místa, jako York a Bristol, měla celé čtvrti, sestávající z klá-

---

*) Plymouth, Southampton, Portsmouth a Dover na jižním; Londýn, Yarmouth, Hull a Newcastle na východním pobřeží.

šterů a opatství s pěknými polnostmi a zelinářskými zahradami. Budovy*) i zahrady zůstaly, ovšem ony neobydleny, tyto nevzdělávány. Chester, Taunton, Norwich, Coventry a jiná místa byla plna opuštěných domů, většinou epidemií zpustošených. Tím obchod i průmysl váznuly, a obyvatelstvo houfně opouštělo města, neboť venkov skytal větší jistoty života i majetku.

Starší domy stavěny byly ze dřeva, s patrem přečnávajícím přízemek, po způsobu balkonův a arkýřů, namnoze s okny z rohového neb laťového mřížoví. Pouze okna domů novějších byla zasklena. Časem teprve cihly a kámen docházely větší platnosti a to hlavně cizími dělníky, kteří byli při stavbách zaměstnáni, neboť pracovali za menší mzdu než domácí. R. 1583 korporace**) města Norwichu nařídila, aby domy nebyly už pokrývány rákosím, nýbrž taškami, tabulkami nebo olovem. V Cornwallu užívali ku krytí střech slabých tašek hliněných, v hrabství leicesterském tabulek břidlicových. Domy zemanů a

---

*) Mnohé z těchto budov zachovaly se až po naše dny. Jiné i v rozvalinách podávají ještě obraz krásy a nádhery.

**) »Corporation«, pokud se týká města, znamená tolik jako zastupitelství a sestává ze starosty (Mayor), radů (aldermen) a obecních starších (councilmen) v našem smyslu. Starosta londýnský má titul »Lord Mayor«, ustanovený za doby Edwarda III.

místních autorit bývaly obezděny a ozdobeny balkony, arkýři a věžičkami. Průčelí ozdobováno bylo pěkně řezanými znaky a emblemy, vykládáno dubovým dřevem, nebo i obíleno vápnem či sádrou. Ulice městské byly uzounké, nepravidelné, bez chodníku; plny smetí a odpadků, oživené vepři, drůbeží i dravými ptáky. Mnohá města snažila se sice zaváděti v ulicích větší pořádek a docílila, že dobytek nesměl býti v ulicích bez dohledu. Vodovody vedly ze studní a pramenů v otevřených strouhách neb i dřevěných rourách do obecní kašny, obyčejně na tržišti stojící, kdež stával i kříž. Roury olověné byly sice vynalezeny již r. 1538, ale teprve po dlouhé době vešly v užívání.

Krajina mimo města byla ponejvíce volna, otevřena. O vsích zmiňuje se Shakespeare: »Ubohé, chudobné vesničky, stavěné roztrkaně kol velké louky, se svým májem a ,kaluží‘ *) uprostřed.«

Poblíže vesnic stávala panská sídla, uprostřed bohatých polností; residence to venkovských »squirů« (malošlechticů, zemanů), velice pohodlně uvnitř zařízené. Kolem stály krásné tisové stromy, skytající chladivý stín, zvláště v létě hledaný.

Vesnické kostely v normanském slohu stavěny byly uprostřed hřbitovů, ve vzorném po-

---

*) Májový strom, jako u nás na vsích.

řádku udržovaných, plných starých křížů, postavených na památku křižáků, zahynuvších ve Svaté zemi, neb i na památku zemřelých členů místních rodin. Jak rozkošný byl pohled z těchto hřbitůvků na okolní, bohatě zalesněné krajiny! Ve dveřích chrámů zadělány byly těžké kovové kruhy nejrůznějších podob, jak ještě dnes je možno viděti. Sloužily dobru pronásledovaných vězňů; držel se takový za chrámový kruh potud, až dveře byly otevřeny, načež dostalo se mu útočiště na dobu 40 dnů, aby mohl přepraviti se do cizí země, byl-li obviněn z vraždy. R. 1575 bylo napočítáno v království 8911 farních kostelů, mimo kostely a kaple ve farních osadách Bristolu a Oxfordu.

Hlavní města spojena byla silnicemi, udržovanými na útraty koruny. Ale tak nedosta-
tečně, že obecnstvo Shakespearovo dobře chá-
palo Gracianův vtip z »Kupce benátského«:

Toť podobá se správě silnic v létě,
když samy sebou jsou již dobré dost.

Vyjezděné koleje, bezedné bláto a výmoly byly příznakem tehdejších silnic. Když Marie Stuartovna byla převážena z hradu boltonského na jih, do hradu Ripon, cesta 16 mil dlouhá (anglická míle = 1609·3 metrů) trvala za ledno-
vého dne od časného rána do pozdního ve-
čera, následkem »špatné, nesjízdné silnice«.

Cestovati bylo možno jen boháčům, jimž nezáleželo na čase a penězích, a i to bylo spojeno s obtížemi.

Rozmarný pamflet z té doby praví:

Když měšťáku, by ukrátil si čas,
se zachce užít venkova kdes krás,
a byť si vyjel na dvanáct jen mil,
tak s přáteli se přece rozloučil
při dlouhých hodech na měsíc už dřív,
jak kdyby nevrátil se jaktěživ.

Za to hostince, zřízené při velkých, frekventovaných silnicích, byly velmi pohodlné a dosti prostorny, že mohly pohostit i tři sta hostí se sluhy a koni.

Harrison*) zmiňuje se o nich, že »v celé Anglii mezi všemi hospodami nebylo horších než v samotném Londýně«.

V těchto znamenitých hospodách, s přepodivnými štíty a jmény, panoval zvláštní, romantický život.

Tu bylo viděti šlechtice s celou armádou služebnictva, vezoucího s sebou polovinu nábytku, kdykoli někam cestoval; tu bylo lze viděti rytíře z hrabství neb vasaly jedoucí do Londýna a používající pohostinství za cenu 2 šilinků denně. Stravovali se »kuchyní rytířskou« na rozdíl od jednodušší »měšťácké«.

---

*) W. Harrison, kronikář z druhé pol. 16. věku.

Také chudí studenti tu bývali, jedoucí do Oxfordu neb do Templu. *) a jejich koně měli stejně hubený i učený vzhled jako jejich páni; i biskup sem zajížděl, provázen kaplany, sokoly a honicími psy, aby si mohl honbou ukrátit a zpříjemnit dlouhou cestu; dále prosebníci jedoucí do Westminsteru **) nebo Yorku, ranění vojíni, dobrodružní námořníci, muzikanti a písničkáři, a ovšem že i zloději a podvodníci mezi spoustou pěších pocestných, placících za nocleh jediný penny.

Shakespeare byl asi svědkem mnoha vážných i rozmarných scén v takových hospodách za svých častých cest do Stratfordu; neb tímto směrem bral se hlavní proud cestujících mezi Londýnem, Oxfordem a Birminghamem.

Poštovní služba, vyjma službu ve službě koruny, byla za prvních let šestnáctého věku praneprtna. Královna Marie zařídila jakési poštovní spojení mezi Londýnem a Berwickem, ***) dopis takto poslaný byl na cestě tři až čtyry dni. Jiná poštovní linie otevřena byla mezi Londýnem a Doverem. Obyčejně písaři, zabývající se psaním dopisů, posílali své vlastní posly, nebo svěřovali zásilky rozviklaným poštovním vozům, ne nepodobným nynějším vozům ná-

---

*) Temple, budova v Londýně, dříve Templářům náležející. Později jakási advokátní komora.

**) Sídlo dvora, ministeria a parlamentu.

***) Ve Škotsku, na rozhraní Anglie.

bytkovým, bez oken, pouze s jedněmi dveřmi pro světlo i vzduch. Tyto vozy jezdily na západ až do Exeteru (v Devonshiru) a na sever až do Yorku (v severní Anglii) rychlostí 2 mil za hodinu. Královna Alžběta r. 1568 zrušila všechny pošty, vyjma pošty pro potřeby dvora, »poněvadž nechtěly sloužiti za polovinu svého dřívějšího platu«. Podnikavá Corporace městská počala zařizovat pošty vlastní. V Norwichu zavedli poštovní koně a půjčili pošt-mistrům i peníze na zařízení. Jeden kůň nesl 10 liber nákladu (1 libra = 0·453 kgr.), za 6 pencí 1 míli cesty. Jednoho koně nesmělo však býti použito k delší cestě nežli 14 mil. Nutného průvodce bylo lze dostati rovněž za 6 pencí na 1 míli cesty. Do Londýna »platilo se dle uznání«.

Po vítězství nad Armádou taková koňská pošta zařízena byla v každém městě, a pěší posel poštovní ustanoven v každém farním obvodu, s nařízením, že musí bydleti »poblíž kostela«. Více pozornosti věnoval poštovníctví král Jakub.

List z Lynnu (severně od Londýna), místa 90 mil ve vzdušné čáře od Londýna vzdáleného, stál 26 šillingů a 8 pencí. Neobyčejný ruch a šum, jaké panovaly na silnici od Londýna směrem na sever, obrátily, jak se praví, pozornost královu k poštám hned po jeho vstupu na trůn.

Škotští šlechtici, jsoucí ve stálém styku se dvorem, hojně užívali této silnice, spojující

Londýa s Edinburgem. I jmenoval král zvláštního poštmistra, který měl pečovati o zlepšení dopravy se vzdálenými městy.

Ale pravidelné spojení poštovní vešlo v život teprve po smrti Shakespearově. Bylo to r. 1635, kdy stanoveny teprve poplatky za dopravu dopisů, a to za vzdálenost 80 mil 2 pence, za 140 mil 4 pence, za delší distance 6 pencí, a do Škotska 8 pencí za obyčejné psaní.

Pouze jedna čtvrtina země byla vzdělána. Ostatní část kryly lesy, pastviny a močály.

Za panování Alžběty bylo v Anglii 86 lesů, majících zvláštní svá jména. Z toho všeho zachovalo se do dnešních dnů jen několik hájů a obor. Ze 40 hrabství pouze 15 bylo bez lesů, a to většinou na východním a jihovýchodním pobřeží. Některé z lesů měly obrovskou rozlohu. Les ardenský *) rozkládal se od řeky Severn až k Trentu; Sherwood rozkládal se v hrabství yorském; Dean (v hrabství gloucesterském) byl veliký a hustý až do doby, kdy počali tam dolovati železo.

Dubové stromoví, jímž panenské lesy oplývaly, rapidně počaly mizeti. Staré legendy a podání vyprávějí velmi mnoho o dubových stromech. Milenci scházivali se pod jejich haluzemi, vzdušné víly tančily v jejich stínu, pod jejich zelení shromažďoval se lid k přiroze-

---

*) Ve střední Anglii.

nému sportu národnímu — k honbám. Ještě za Shakespearova života bylo hojně těchto znamenitých stromů. Michael Drayton*) hořce naříká nad kácením lesů. Vzpomíná na poetickou minulost a žaluje, že s vymizením lesů vymizejí i zjevy krásných vil:

Ze sladkých sídel svých vyhnány prchly v sled,
jich duše ve stromech se stromy zvadly hned.

Jestliže močály a lesy upomínaly básníky Alžbětiny doby na romantiku starého věku, kláštery a opatství ve své zašlé slávě připomínaly převrat náboženský, pevné zdi a věže hradů svědčily opět o starém nepřístupnosti šlechty a moderní moci panovníků.

Po království rozptýleno bylo na sta klášterních staveb. Byly stavěny na bezpečných, chráněných místech, obehnané vodními příkopy, obklopeny rybníky, zahradami a lesy. Šedé věže a stavby s ozdobnými okny změnily pustotu a prázdnotu pahorků, bažiny a močály proměněny pilnými mnichy v úrodnou půdu.

Po reformaci tučná, dobře vzdělávaná půda přešla do jiných rukou. Nádherná okna opatství byla rozbita, střechy oloupeny o olověné kryty, kámen zdiva upotřeben k opravě silnic nebo ke stavbě domů, z refektářů nadělány sýpky a stodoly.

---

*) Michael Drayton 1563—1631.

Hrady poseta byla celá země. Seznam jmen, jen těch důležitějších, zabral by celou stránku této knižičky. Některé ležely v zříceninách, památky to lupičství dřívějších dob; jiné zůstaly a byly obydleny, neboť mnozí z panstva dosud spíše důvěřovali mohutným, pevným věžím, panujícím nad mořským předhořím, hrdě vztyčeným u tichých řek, zakrytým hlubokými lesy, neb pyšnicím se ve vší svojí velebnosti uprostřed rajských zahrad.

Ve mnohém z těchto hradů žila ještě mocná šlechta, ozbrojenými žoldneři obklopená, ve vzpomínkách na zašlou slávu bavíc se honbou a hledajíc obnovení starého lesku v naprosté oddanosti ke králi.

Pohodlněji a veseleji žilo se šlechtě v zámcích a residencích, zbudovaných v údolích. Obyčejně uprostřed velikých, uzavřených parků, jichž tehdaž páčilo se na 4000. Je nemožno dnes uvéstí jejich jména. Ale byla to rozkošná sídla; kolem stávaly staré duby, v jejichž stínu sta jezdců se mohlo ukrýti; byly tu lesy s divokou zvěří a rybníky. Bylo tu hojně mechových trávníků, tučných stád skotu, sokolů a volavek. I parky tu bývaly se stromořadími, stezkami pro jezdce, s krásnými domky a se záhony po vlasku založenými.

Hrady ustoupily vilám a zámkům, pozbyly významu. Močály a pustiny ustoupily nákladným parkům a zahradám.

Četné služebnictvo bylo vždy pohotově na první rozkaz, jako za starých dob feudálních.

Arkýřová okna, hradním branám se podobající vchody, vížky a vysoké ozdobné komíny, stavěné z červených cihel, tvořily rozkošný kontrast k zeleni je obklopující. V nádvořích zámků bývaly pořádány hlučné slavnosti a skvělá představení. V arkýřových oknech vyšňoření veršovníci psali své pastorály, neb nakadeřené ladies četly Platona. Při měsíční záři zamilovaní galánové s romantickými slečnami šepotali sladká slova lásky, kdežto v jídelnách s dřevěnými stropy, se stěnami vyzdobenými starou zbrojí, meči a halapartnami, leckde i s černými skvrnami ssedlé krve, staří válečníci vyprávěli o bitvách v Irsku, Nizozemí neb na walleských hranicích. V ženských komnatách u masivních krbů s plápolajícími hranicemi dříví, s bronzovaným nábytkem, sedávaly za třeskuté zimy staré matrony, zatím co vítr lomcoval záslonami a skučel komínem, jakoby naříkal tu nějaký zakletý duch. V parcích stály altány, v nichž chování sokoli a hrávány různé hry i pěstován šerm.

V jednom díle nádvoří, bylo-li pouze jedno, neb v celém druhém zařízeny byly kuchyně, špíže a skladiště. A vůkol samá zahrada, často mnoho jiter půdy pokrývající — celý labyrint stinných alejí, hrazených procházek, uměle střihaných tisových stromů, zelených trávníků, ptačích klecí, klasických figur, tichých loubí a besídek, nádržek se zlatými rybkami a chladících, vysoko stříkajících fontánů.

III. Obchod a průmysl.

»Skoro všichni lidé zde zahřívají svá těla anglickou vlnou!« — psal Mathew z Paříže, *) poukávav tak jedinou větou na hlavní páku obchodu a průmyslu anglického ve třináctém věku.

Nářky prosaiků nad vzrůstem rolí a lučin, i pláč duší poetických nad ničením lesů, připouštěly by myšlénku, že Anglie byla kdysi zemí neobyčejné produkce polní. Kdyby tomu tak bylo, nezůstalo by tolik opuštěných farem a zanedbaných selských usedlostí. Ječmene, žita, ovsa a pšenice bylo dosti pro obyčejnou potřebu, ba některé kraje, zvláště úrodné, vykazovaly i malý přebytek pro vývoz. Ale úbytek obyvatelstva morem, válkou a velkou úmrtností vůbec, měl tak málo společného se vzrůstem rolí a pastvin, jako hrabivost pěstitelů ovčích stád, na něž slyšeti bylo mnoho žalob.

---

*) Historik angl. z XIII. století.

Průmysl vlněný byl základem anglického blahobytu. Rolnický lid, půdu vzdělávající, ochuzený a zatlačený v města, měl ovšem nejednu příčinu k žalobám a steskům. Roční nájemné půdy bylo 1 šilling 4 pence, až 1 š. 8 pencí za akr, (akr = 4804 □ yardů) v době od r. 1536—1560. Na konci století byla nejvyšší cena půdy, v nejúrodnějších krajích 6 šillingů za akr.

Výtěžek pšenice nebyl větší, než dvě a $\frac{1}{2}$ čtvrtce, *) z jednoho akru půdy, kdežto ječmen vynášel 4 a oves až 5 čtvrtcí.

Uvážíme-li tučnost a bohatství půdy po vykácení lesů, byl výtěžek pšenice nepatrný, proto asi přednost dávána ovsu a to hlavně v krajinách pahrbkovitých, dříve porostlých lesem. Za vlády Jindřicha VIII. stála čtvrtce pšenice 6 šillingů, ku konci století až 38 šillingů; z různých příčin mimo jiné i klesnutím ceny mince a vzrůstem luxu.

Na počátku století 1 šilling obsahoval 114 grainů**) stříbra, později pouze 96 grainů.

Objevením stříbra v Americe klesla jeho cena. Shakespeare užívá různých jmen mincí, jež byly tehdy v oběhu; mezi jinými mluví i o »slips«, mincích falešných, vyráběných z postříbřeného bronzu. Na penězokazectví byl určen trest smrti provazem. Velké množ-

---

*) Čtvrtce (quarter) = 25 $\frac{3}{4}$ kilogr. při pšenici.

**) Váha na drahé kovy.

ství cizích mincí kolovalo mezi lidem. R. 1561 všecky tyto mince mimo francouzské a flámské koruny, byly staženy do mincovny, což vyneslo pokladně Alžbětině nemalý příjem. York i jiná větší města razila vlastní mince. Prusové, neboli Easterlings, (to jest lidé z východu), dovední v přípravě kovu i ražení mincí, byli povoláni do země. Nynější slovo »sterling« není vlastně nic jiného, než zkomolení jména prvních výrobců: »easterlings«.

Aby v zemi zachováno bylo co možná hodně zlata a stříbra, vydán rozkaz, dle něhož žádný cizinec (mimo vyslance nebo členy vyslanectví) nesměl ze země odvážeti více peněz než 20 korun. (koruna = 5 šillingů *)

Plodiny polního hospodářství byly dováženy k prodeji do měst, jež měla svá tržiště a odbývala výroční trhy.

Vlna svážena bývala do skladišť měst Newcastle, Yorku, Linkolnu, Winchesteru, Exeteru, Bristolu a Londýna.

Obchodníci, kteří vlnu skoupili, opět ji prodávali do ciziny. Měli tři velké domy obchodní v Antverpách, Calaisu a Brugesu.**) Ale brzo byli předstiženi jinými podnikavými kupci, kteří prodávali vše možné a strhli na sebe veškeren obchod s cizinou, pokud nebyl pod-

---

*) Dříve již jmenovaný Pavel Hentzner zmiňuje se rovněž o tomto nařízení.

**) V Belgii.

řízení monopolu. Až do r. 1552 veškeren londýnský obchod s pevninou nalézal se v rukou »Steelyard Company« s hlavním sídlem v přístavních městech německé Hansy*) a pobočkami ve všech obchodních městech Anglie. Londýnské společnosti obchodní byly zvány »liveries« neb jich členové nosily zvláštní obleky. Téměř ve všech přístavech království byly zastoupeni samostatnými agenty.

Tyto společnosti časem změnily své prvotní určení a staly se spolky kapitalistů, kteří pojali ve svůj střed i chudší členy, spojivše tak jmění své s lidovým.

Tři velké společnosti obchodní založeny byly v době Alžbětině.

»Nová obchodní společnost« byla spolkem dřevců a lichvářů, kteří provedli mnoho špatného.

»Společnost kupců Tripolských« byla založena r. 1579. William Harebone, Edward Ellis a Richard Staple navštívili Cařihrad a dosáhli od sultána Amurata IV. tytéž výhody a privilegia, jakých i jiní cizinci užívali. Dováželi z východu koření, voňavky, surové hedvábní, čalouny, indigo a čile pustili se v zápas se společností Benátskou o prioritu obchodu s Levantou.

---

*) »Hansa«, staroněmecká společnost obchodní, k níž náležela mnohá města, jako Hamburk, Bremy, Lübeck.

R. 1583 Harebone stal se vyslancem anglickým u Vysoké Porty.

Třetí společnost má dlouhou, brilliantní historii. Hrabiví Hollandané, opánovavše Indické moře, r. 1599 počali zvyšovati cenu pepře pro Anglii o 3, 6 až 8 šillingů na 1 libře šterlingů.

Londýnský Lord Mayor ve spolku s jinými obchodníky založil zvláštní společnost obchodní výhradně pro Indii, zvanou »Společnost obchodní pro země východní«. Královského dekretu dostalo se této společnosti r. 1600. A to byl původ známé a slavné společnosti »Východoindické«.

Ovšem že povstala nemalá řevnivost mezi společnostmi novou a staršími.

Ztráta Calaisu r. 1558 zbavila anglické obchodníky mnohých výhod. Vážné změny nastaly; v království všeobecný nářek.

Mnozí panovníci povolali do svých zemí flamské řemeslníky a nechali zpracovávat anglickou vlnu doma.

Batistové plátno z Cambray (Francie), calico z Calicutu (Východní Indie, provinc. Madras), damašek z Damašku, porcelán z Delf (jižní Holandsko), ozdobné zboží Milánské, to vše bude vždy uváděno s jmeny míst, kde původně bylo vyráběno. Flandeřané byli tvůrci průmyslu soukenného v hrabství Yorkském, na východním i západním pobřeží Anglie.

Boryt*) byl pilně pěstován v těchto krajích, neb obsahoval bohaté látky barvivé. Lincolnská zeleň byla chvalně známa a též tak sukna Kendálská, Norwichská, Penistonská a Halifaxská. Taktéž pokrvky Yorkské.

Než stále nepokoje a panující nejistota způsobily úpadek tohoto kvetoucího průmyslu a přirozeno tudíž, že výrobky dovážené byly mnohem lepší jakosti než domácí.

Špatný materiál a nedostatečné vědomosti při vyrábění zkazily dobrou pověst anglických suken.

»Máme nejlepší vlnu na světě« — píše starý jeden pisatel — »dle toho mohli bychom míti i nejlepší látky; ale v celé Evropě není vyrobeno tolik špatných suken jako v naší zemi. Všude vyrábějí teď následkem toho sukna vlastní.«

Tak tomu bylo před několika sty lety — anglický průmysl soukenný byl nový a těžce udržitelný.

Když Cecil**) r. 1559 zkoumal poměry království, byl nucen provést následující úsudek:

»Ti, kdož náleží k stavu soukennickému, žijí v takových nesrovnalých poměrech, že snáze lze zavést pořádek mezi sedláky a rolníky.«

---

*) Boryt (angl. woad-plant, něm. Waid), rostlina modré barvivo obsahující.

**) William Cecil, Lord Burleigh (1520—98) přední státník a rádce královny Alžběty.

Na takovém stupni nalézal se průmysl, města byla ochuzena a ožebračena.

Změna nastala, když za náboženských bouří na pevnině tisíce emigrantů hledalo záchrany v protestantské Anglii. Uprchlíci z Francie i z Flander, přepravovali se v otevřených člunech přes moře, učenci i lid obecný všichni stejně nadějně vzhlíželi k bílým útesům a nízkým břehům Britannie. Od r. 1561 do r. 1568 trvalo toto stěhování emigrantů na jižní i východní břehy Anglie.

«Cizí řemeslníci,» praví Hasted, historik Kentského hrabství, »chopili se příznivé situace plnou silou a s povolením královny rozsadili se po celé zemi, aby jeden druhému nepřekážel.« V Sandwichu na tkalcovských stavech počali vyrábět zvláštní druh příze, již londýnští kupci o týdenních trzích skupovali.

R. 1582 bylo již 351 flamských rodin ve městě. V Londýně usadili se Flandeřané v Bermondsey (čtvrť města na pravém břehu Temže) zabývající se hlavně truhlářstvím a výrobou plstěných klobouků. V Bow (předměstí londýnské) usazení byli barvíři, ve Fulhamu výrobci koberců.

Krajkáři z Alençonu *) a Valenciennesu *) usadili se v Cranfieldu a v Bedsu kol r. 1568, rozšiřující průmysl krajkářský i do krajů sousedních. Oceláři z Lutichu (Belgie) pracovali

---

*) Ve Francii.

v Shotley Bridge, jiní dělníci, pracující v kovu usazení byli hrabětem ze Shrewsbury v Sheffieldu, kdež svému řemeslu vyučovali domácí učně. R. 1568 hollandští protestanti, usazení v Yarmouthu, naučili domorodý lid nakládati a nasolovati slanečky, což dříve dělo se výhradně v Nizozemí!

Dolování za doby Alžbětiny bylo rovněž nepatrné. Uhelné doly byly v Northumberlandu, Durhamu a Jižním Walesu. Newcastelské uhlí netěšilo se ve kému odbytu v Londýně, a sládci, kteří topili jím pod svými kotly, na přání královny roku 1578 projevené, museli v okolí Westminsteru topit výhradně dřívím.

Olovo a cín dobývali v Cornwallu již po sta let. Střechy hradů a kostelů v severní Francii měly vesměs kryty z anglického olova. Dělníkům olovářským nebylo dovoleno stěhovati se ze země.

Když bylo Alžbětě oznámeno, že v Cumberlandu objeveny byly drahé kovy, a nebylo schopných dělníků domácích, vyjednávala královna r. 1566 o získání kovkopů z Německa.

Za první transport dvaceti německých horníků obdržel John Stenberg 500 korun odměny.

Horníci byli odesláni do Keswicku k práci v tamních dolech.

I zlato bylo nalezeno a Daniel Hechstether prorokoval, že ještě velké bohatství odpočívá v půdě tohoto kraje. Měď byla rovněž dobý-

vána z útroby země. Němci brzo utvořili malou kolonii, o níž není sice bližších informací, ale jisto, že skutečně existovala, neb zachovalo se snažné její přání »za dosazení kazatele, znalého jejich rodného jazyka«.

Když několik let později Frobisher přivezl hroudy zlata ze severozápadních krajín oceanských, bylo nařízeno, aby byly dány do Toweru »pod čtyři různé zámky a klíče«.

Němečtí »šmelcíři« byli povoláni, aby zlato prozkoumali, což i učinili, podavše v prosinci r. 1577 čtyři zprávy o chemické analýsi.

Nikde nemůže podán býti větší doklad o královské moci, jako při zprávě o udílení různých monopolů a privilegií. Alžběta udílela výsady všeho druhu, od privilegií ku prodávání zboží nejvzácnějšího, až ku vývozu starých bot a střevíců. Kovy, střelný prach, láhve, sklo, uhlí, sůl, surové i vydělané kůže, rohovina, vlna, škrob, brandy a jiné věci byly stíženy monopolem, uděleným společností i jednotlivcům. V parlamentu sice učiněn návrh na zrušení tohoto zařízení, ale potkal se s velikým neúspěchem, přičiněním hlavních držitelů výsad — lordů.

Několik ukázek těchto monopolů podá pravý obraz o obchodu té doby.

Sir John Hume měl monopol k vývozu 10.000 červených, vydělaných koží na dobu dvou let; lord Aubigny na vývoz 6000 tun ležáku (jako míra na pivo 1 tuna = 216 gal-

lonům, 1 gallon = 4·54 litru) na dobu 6 let; hrabě ze Suffolku měl nájem cla za 500 liber ročně; hrabě z Worcesteru výhradní právo k výrobě sanytru a střelného prachu v Anglii a Irsku na dobu 21 roků, >odvolatelné dle libosti<; James Rhymer právo k tištění a prodávání latinských děl Hieronyma Zauchiusa na dobu 14 let, s podmínkou, že cenu knih určí arcibiskup z Canterbury; John Speed směl tisknout genealogii Irských literátů a vydati mapu Kanaan, právo to na dobu 10 let; a konečně Richard Penkewell získal výhradní právo k objevení cesty do Číny, Moluccas a jiných částí ve Východní Indii na dobu 7 let. Dvorští milostníci bývali odměňováni udělením monopolů, pronájmem státních příjmů a výtěžku, neb i celými lány země.

IV. Poměry námořní.

Reformace náboženská měla i svůj vliv na rybaření. Dříve v létě britští rybáři podnikali výpravy na sever na tresky, jesetery a jiné ryby, pro něž nalézali hojný odbyt nejen v Anglii, ale i v Normandii a v Bretoňsku. Nyní chopili se toho Francouzi. V západních vodách, do nichž dosavad devoniánští a cornisherští rybáři své sítě nořili, bylo lze viděti, jak Cecil podotýká, »velké flotilly francouzské v dohledu anglických břehů«.

Irští rybáři byli najímáni obchodníky chesterskými, kteří vůbec provozovali takřka výhradně obchod s Irskem. Liverpool byl tehdy pouze malým přístavem, majícím všeho všudy pouze 223 tůn lodního nákladu. *) Však Dray-

---

*) To znamená, že Liverpool měl loďstvo, jež mohlo býti naloženo ne více než 223 tunami. Nynější Liverpool má přes 1/2 milionu obyvatelů. Jsou tu ohromné doky a skladiště na řece Mersey.

ton již tehdáž tušil svými prozíravými zraky příští důležitost přístavu i řeky Mersey; znějíť jeho verše:

Tak pyšná královsky jde Mersey ve klín vod,
jak hledala by tu, kde trůn by mohl stát,
a vyrvat chtěla by Neptunu majestát.

Cecil viděl záchranu ve vzpružení obchodního ducha, výsadách pro rybáře a zdolání námořního lupičství.

V prvních dvou směrech pracováno s úspěchem, ale boj proti piratům neměl výsledku.

R. 1562—3 byl v parlamentu vydán zákon, jímž zakáno v pátek a v sobotu jísti maso pod pokutou 3 liber neb pod trestem tříměsíčního vězení. Středa byla polovičním postním dnem, kdy pojídaly se ryby. Falstaff zcela jasně zmiňuje se o tomto nařízení, když praví o nezakrotných hoších, »že nic jiného je nenapraví než ochlazení krve slabým nápojem a hojným požíváním rybích pokrmů«.

Tato nařízení nezůstala však v platnosti dlouho; různě byla opravována, až mor zlomil jejich moc úplně.

Za deset let zaznamenán veliký vzrůst obchodního loďstva, i v jiných důležitých věcech jevil se pokrok. Jakub I. věnoval každé nové, na vodu spuštěné lodi peněžitý dar, a to 5 korun na jednu tunu nosnosti.

Královna Alžběta přivírala oči před námořním lupičstvím a nikdy nebyla v rozpacích zkoušeti Štěstěnu a účastniti se podílem při různých kupeckých dobrodružných výpravách do Indie, ať týkaly se osvědčeného či pochybného zboží a obchodu.

Šlechtičtí dobrodruzi, za persekuce Mariiny ochuzení a vyhnání ze země, za panování protestantské Alžběty vraceli se zpět, hledíce bývalého bohatství nabýti lupičstvím na moři. Tak se stalo, že protestantismus tak často a úzce spojován byl s pirátstvím.

Námořní lupičství bujelo na západě i jihu, ať již obětí byl Flanderčan, Francouz či Španěl. Odvážní lupiči pouštěli se se svými malými, černě natřenými loďmi na veliké galleony; posádka byla smetena s paluby, náklad vyloupen. O osudu těžkých, nákladních korábů nikdo se pak už nedověděl. Poklady jejich byly vyloďeny na břehu a pečlivě uschovány ve věžích kostelů, nebo v panských domech. Posádka, pokud byla ponechána na živu, vysazena byla někde na pustém pobřeží.

Španělové ostatně spláceli Angličanům stejnou měrou. Bylo všeobecně říkáno, že Španělové doufají tím spíše dosíci nebe, čím více zla nadělají Angličanům; Angličané zase shledávali vymožení slávy protestantismu především v tom, že lapali a olupovali lodě španělské!

Jak vidno, zvyky starých Vikingů nevyhynuly v evropských mořích.

Nepřátelství mezi Angličany a Španěly počalo vlastně již ve věku dřívějším. Za křižáckých válek Angličané byli z hlavních činitelů, kteří osvobodili Svatou zemi z moci pŕlměsíce. Od té doby datuje se řevnivost mezi Španěly a Angličany o nadvládu v cizích zemích a mořích.

Mořští lvi z Devonshiru i hlučící námořníci z Wappingu,*) jakož i mnozí titulovaní dobrodruzi vždy byli ochotni na první zavolání sůčastniti se romantických dobrodružství, spojených se získáním bohatství i slávy.

Neohroženě vydávali se na daleké cesty na svých malých lodích, buď do Východní Indie, neb do Nového Světa. »Squirrel«, loď, jež vezla Sira Humphreye Gilberta přes Atlantický ocean, měla pouze 10 tun nosnosti;**) Martin Frobisher, vyslaný k objevení severozápadní cesty do Číny, měl dvě lodi po 24 tunách a jednu lodici desítitunovou, dvojstěžňovou. Sir Francis Drake objel svět s pěti loďmi, z nichž největší nenesla více než 100 tun lodního nákladu. Nebezpečí, neohroženost i hrdinnost, jakých svědky byly tyto divoké výpravy, naplnily podivem celý svět. Škoda, že velikost i bohatýrství těchto činů sesla-

---

*) Wapping, původní přístav londýnský.

**) Tuna (ton) angl. váha. 1 tuna = 1015 kilogr.

beny jsou faktem, že cílem jejich bylo téměř výlučně uvádění lidí v otroctví a hojné prolévání lidské krve.

Největší hrdinové námořští oné doby jsou Martin Frobisher, John Davis, Thomas Cavendish, Sir *) John Hawkins, Sir John Gilbert, Sir Francis Drake, Sir Walter Raleigh a Sir Richard Grenville.

Frobisher byl rodák z Yorkshiru a vykonal první cestu do Quineje **) r. 1554. R. 1576, podporován hrabětem z Warwicku, vydal se na cestu dříve již zmíněnou, aby vyhledal spojení s Cathay (Cathay jest starý poetický název Číny) směrem severozápadním. Se třemi loďmi a 35 muži, najatými v londýnském Blackwallu, ***) nastoupil plavbu, provázen vroucím přáním samé královny. Opuštěn jednou lodí a ztrativ druhou, dostihl Labradoru, †) kdež jeden záliv podnes nese jeho jméno. ††) Hroudy zlata, které přivezl zpět do vlasti, byly předmětem velikého obdivu. Cesty do Číny hledaným směrem ovšem neobjevil. K příští

*) Sir, jest titul pro nižší šlechtu, baronety a rytíře. Vévoda, markýz, hrabě, vicomte a baron náležejí k šlechtě vyšší s titulem Lord. Jsou členy horní sněmovny čili Peery říše (Peers of the Realm.)

**) Západní břeh Afriky.

***) Blackwall, místo na pravém břehu Temže, předměstí Londýna.

†) Labrador, polouostrov v severní Americe.

††) Záliv zabíhající do Baffinovy země.

výzkumné cestě propůjčena mu loď »Aid«, náležející královskému loďstvu, a královna sama upsala 1000 liber na tuto expedici.

K lodi »Aid« přidružily se i stará jeho loď a jiné, osazené 120 námořníky. Zabráv nynější část země Baffinovy, nazval ji »Meta Incognita«.

I jiné břehy objeveny. Královna po jeho návratu přijala ho velmi okázale. Nedlouho potom vyslán byl na novou výpravu s loďstvem, čítajícím 13 lodí. Zabrány různé části amerického pobřeží, přese všechno prohlašování ruského cara, že jsou částí jeho panství.

R. 1585 byl velitelem lodi »Primrose« za Drakovy expedice do Východní Indie; hrdinné činy v bitvách s Armadou r. 1588 získaly mu rytířství. R. 1594 byl raněn při obležení Crozanu poblíže Brestu (ve Francii), což přivodilo jeho smrt. Zemřel v Plymouthu několik neděl po svém zranění.

John Davis pocházel ze Sandridge poblíže Dartmouthu. *) R. 1585 vykonal cestu k odkrytí průplavu z Atlantického oceanu do Tichého, za milostivé podpory samé Alžběty. Obeplul jižní cíp Greenlandu, proplul úžinou, nazvanou jeho jménem **) a dospěl až k předhoří God's Mercy (Boží smilování), nazvané

---

*) V Devonshiru, jihozápadní cíp Anglie.

**) »Davis Strait«, mezi Greenlandem a Baffinovou zemí.

tak v naději, že předsevzaté dílo je vykonáno. Druhá cesta, podniknutá r. 1586, nepřinesla žádoucího ovoce, za to r. 1587 objevil průplav, kterým později plavil se Hudson. *)

Cesta jeho do moří jižních vedla k objevení ostrovů Falklandských. **) Na své třetí výpravě do Východní Indie byl zabit piráty na pobřeží Malacca. ***) Uveřejnil dvě neb tři zajímavé zprávy o svých cestách a objevech.

Thomas Cavendish byl dvořanem, který doufal, že na moři dodělá se větší kariéry.

R. 1585 plul do Virginie se Sirem Richardem Grenvillem, na vlastní lodi tohoto, kteráž cesta nadchla ho do té míry, že si umínil podniknouti velikou dobrodružnou výpravu na vlastní vrub. Příštím rokem vyplul z Plymouthu se třemi loďmi, provedl několik smělých kousků na pobřeží Chili, Peru a Mexika, spálil a potopil 19 lodí, mezi nimiž i královskou loď španělskou »Santa Anna«, oloupiv ji o přebohatý náklad. Dostihl Plymouthu v září r. 1588, vykonav tak cestu kolem světa za dobu 2 roků a 50 dnů. Výšiny kolem Plymouthu byly přeplněny lidem, očekávajícím jeho návratu. Námořníci Cavendishovi oděni byli v hed-

---

*) H. Hudson na počátku 17. stol. vykonal několik cest do severního arktického moře; průplav i záliv mají jeho jméno: Hudson Bay — Hudson Strait.

**) U Patagonie v Atlantickém oceánu.

***) Jižní cíp Zadní Indie.

vábí, plachty lodní byly z damašku, s lodního stěžně vlála korouhev z drahocenné, zlatem protkané látky. Třetí jeho výprava provázena byla nezdarem a neštěstím, které ukrátilo mu i život. Přístav Desire na břehu patagonském byl nejdůležitějším z jeho objevů.

Hawkins pocházel ze staré námořnické rodiny. William Hawkins, otec známějšího Sir Johna, byl v Devonshiru osobností velmi vážnou, jedním z prvních pionýrů Jižních moří a dle Hakluyta (slovutný geograf té doby) »muž pro své vědomosti, zběhlost a neohroženost ve věcech námořních velmi uznávaný a oceňovaný králem Jindřichem VIII.«

John Hawkins syn i bratr jeho William byli záhy v mládí odkázáni na moře.

V díle o Filipu španělském vyskytuje se jméno S. Hawkinsovo velmi zhusta, k čemuž podotýká historik Mr. Froude: »Hvězdičky pod čarou jsou hojnými důkazy toho, co vykonal « *)

Hawkins byl vlastním zakladatelem anglického obchodu s otroky. Jeho první výprava podniknutá r. 1562 nedocílila velkého úspěchu, neboť se mu nepodařilo všecky otroky, které v Sierra Leone, *) »jednak zbraní, jednak jinými prostředky« zajal, v St. Domingu pro

---

*) Týká se poznámek o Hawkinsovi, v dotčené knize označených hvězdičkou.

**) Afrika, Horní Guinea (Západní pobřeží.)

dati. Ale přece byl to dle všeho obchod velmi dobrý, neboť přiměl Lorda Pembroka i královnu, že ho postavili v čelo nové expedice, sestávající ze dvou lodí a dvou šalup. Nedbaje pranic Filipa španělského, zajal na pobřeží africkém na 400 černochoů, ztrávil léto v moři Karaibském a vrátil se domů, pluje k severu podél pobřeží Floridy a Nového Foundlandu.

Podíly z tohoto »obchodu« vynesly královně, Lordu Pembrokovi i ostatním zúčastněným na 60 procent. Oprávněně psal de Silva svému pánu, králi Filipovi, že »tento úspěch navnadí i jiné kupce, aby podnikali lupičské výpravy na vlastní vrub«. Filip počal se trásti o své kolonie.

Obrovské přípravy konány k třetí výpravě r. 1567. Hawkins měl v úmyslu nachytati otroky v Guinei a vyměnití v Západní Indii za zlato, perly a drahokamy, nepochybuje, že se mu podaří přivéztí do vlasti tento cenný náklad »k spokojenosti Jehoho Majestátu i k dobru celého království«.

Alžběta byla sice velmi znepokojena válečnými přípravami Filipovými, ale Hawkinsovi se podařilo ji upokojit.

V říjnu r. 1567 vyplul z Plymouthu s pěti lodmi.

V Sierra Leone uzavřel smlouvu s náčelníkem černošského kmene, s jeho pomocí vyplnil celé město, přeplnil své lodi nákladem

živého masa, a brázdil ocean směrem k Západní Indii. Náklad i lodi byly jím samým ceněny na 1,800.000 liber. To, kterak byl hnán bouřlivým větrem do San Juan de Ulloa, jak 30 španělských válečných lodí objevilo se po sobě na obzoru, jak bránil se udatně bateriím pobřežním i lodním, jak zápalné lodi byly vehnány mezi jeho loďstvo, jak nadlidsky bojoval a chytře unikl se dvěma loďmi, dostihl Plymouthu, a jak konečně Sir Francis Drake, který ho provázel, jel tryskem do Londýna oznámit královně, že výprava skončila nešťastně, smutně, to vše popisuje ho lépe, než by leckterý moderní spisovatel sensačních románů dovedl.

Jiné bohaté náklady, Filipovým lodím odňaté nahradily Alžbětě tuto ztrátu.

I při zničení Armády vyznamenal se Hawkins a konal platné služby. R. 1592 jeho syn Richard byl Španěly zajat na břehu Ecuadorském. *) Tři roky po té pokusil se starý hrdina o jeho vysvobození, což se mu však nepovedlo. Zemřel dne 12. prosince 1595 na ostrově Puerto Rico námahou a zármutkem nad tímto nezdarem.

Sir Humphrey Gilbert byl jiným statečným synem Devonshiru a přilnul veškerou láskou svého rodného kraje k modravému moři. Znameníť vychován, byl velmi oblíben u dvora,

---

*) V Jižní Americe.

sloužil pod Sirem Filipem Sidneyem v Irsku a byl krátkou dobu guvernérem v Munsteru. *)

Po válečné kampani v Nizozemí napsal pamflet na severozápadní výpravy. **)

Není pochyby, že hlavně Frobisher přiměl ho k tomu, že prodal svůj podíl na statcích a vypravil loďstvo, čítající 11 plachetních lodí, obsazených neohroženými námořníky Devon-shirskými.

Podporován svým nevlastním bratrem sirem Walterem Raleighem, vydal se na cestu, aby provedl královnin patent, opravňující k obsazení »úrodných zemí, které nejsou posud určitým majetkem některého křesťanského prince či lidu, a které by se k osazení zdály vhodnými«.

Hned na počátku cesty různice ztenčily jeho loďstvo na 7 lodí a 150 námořníků, s nimiž pustil se do neznámých moří. Vrátil se po roce domů po mnohých potyčkách se Španěly.

R. 1583 sestavil nové loďstvo. Sir Walter Raleigh měl ho provázet jako na výpravě předešlé, ale královna k tomu nesvolila. Poslala mu darem zlatou sochu, představující bohyni střežící kotvu, a přání »mnoha zdaru

---

*) Jihozápadní Irsko.

**) Na výpravy. směřující k objevení cesty do Číny tímto směrem, z nichž žádná se dosud nezdařila.

a jistoty lodí, tak jako kdyby sama byla na palubě přítomna«.

Dva dny po vyplutí z Plymouthu jedna loď ho opustila. Dne 5. srpna osadil Nový Foundland jménem královny. Pluje dále směrem jižním, ztratil jednu z největších lodí. Co následovalo, je nejromantičtější událostí té doby. »V pondělí dne 9. září« — dle vypravování Hayessa, kapitána lodi »Hind« — »fregata zmizela nám s očí; pokládali jsme ji za ztracenou, ale v tom se nám opět objevila a dala 4 signály na znamení, že vše je v pořádku. Admirál seděl na palubě s knihou v ruce, biblí, a volal na nás na palubu, 'Hinda': 'Jsme stejně blízcí nebi, na zemi i na moři.' Týž den v noci světla fregaty náhle zhasla, a vlny pojaly ji ve svou náruč. 'Squirrel' zmizel v hlubinách s nejstatečnějším námořníkem, pravým králem moře, bohatýrem, jakého kdy dubová prkna anglické lodi nosila. Longfellow *) zvěčnil smrt Gilbertovu v překrásné básni.

---

*) Henry Wadsworth Longfellow (1807—82), slavný básník americký. Zmíněná báseň má název »Sir Humphrey Gilbert«. (Viz překlad A. Klášterského ve »Světové knihovně na str. 80.) Dle American Biography byla loď »Squirrel« posledně viděna 9. září, s admirálem na palubě s biblí v ruce, a slyšen uvedený výrok. Následující noci loď admirálská zmizela, a loď druhá, protřpěvši mnoho bouří a větrů, přistala dne 22. září ve Falmouthu.

» — — — — —
 Těch ledných lodí řad
 plál pyšně v slunce blesk,
 a se stran všech jak světél žeh
 se krystal mu stružek lesk'.

— — — — —
 Když v noci první bdí stráž,
 bez signálu — ni ruch —
 hle, z moře vln, tak tajemn
 se ledných zved' lodí kruh.

Sir Francis Drake byl bez odporu jedním z největších reků své doby. Byl pravým typem národního charakteru. Vychovanec Hawkinsův, připravován původně pro dráhu obchodní, zažil leckteré dobrodružství již v nejútlejším věku. Ve svém 22tém roce provázal Hawkinsa na zmíněné již nezdařené expedici, jsa kapitánem lodi »Judith«. R. 1570 plavil se do španělských vod za privátními záležitostmi. Po dvou letech jako velitel tří lodí dobyl Nombre de Dios, *) přeplavil se přes záliv Darien, seznal dle vzácného stromu, jaké as musí být bohatství na březích Tichého oceanu, a ihned si umínil »říditi« anglickou loď v tato neznámá moře. Spálil několik španělských lodí, zajal na pobřeží celou karavanu mulů s nákladem zlata a stříbra a vrátil se domů, obohacen hojnou kořistí. Černý otrok, kterého přivezl darem královně, byl u dvora předmětem všeobecného obdivu.

---

*) Jižní Amerika, severní břehy.

Alžbětě dostalo se bohatého podílu z kořisti.

Když byl si sestavil dobrovolné loďstvo v Irsku Drake počal konati přípravy ke své památné cestě, která proslavila jméno jeho na věčné časy. Jeho úmyslem bylo proplouti úžinou Magellanovou*) do Tichého oceanu, jehož vln posud kýl žádné anglické lodi nebrázdil.

S pěti loďmi a se 166 muži vypravil se z Plymouthu v listopadu r. 1577 na výboj proti Španělům. »Byl tehdy mužem v nejlepším věku« — popisuje Mr. Froude — »as třicetiletý, prostřední výšky, kadeřavých hnědých vlasů, širokého a vysokého čela, šedých, pevných, neobyčejně velkých očí a malých uší k hlavě přiléhajících. Ústa i brada byly vroubeny lehkým vousem. Výraz obličeje tvrdý, nepoddajný, neohrožený. Jeho oblek sestával z volné, tmavé námořnické košile, v půli těla přepásané. Na krku nosil pletenou šnůru s kroužkem, do něhož dle tehdejší oblíbené posy zavěšoval jeden prst, dáváje tak na jevo malou, jemnou, trochu dlouhou ruku. Na moři nosil na hlavě šarlatovou čapku, lemovanou zlatou stužkou. Byl pověstný tím,

---

*) Úžina mořská mezi Patagonií a Ohnivou zemí, nazvaná tak po svém objeviteli, Portugalci Magellanovi, který r. 1520 proplul tudy do neznámého moře, jež nazval Tichým Oceanem. Roku 1521 byl na ostrovech Filipinských zabit. Pouze jedna z jeho lodí vrátila se domů, jsouc první lodí, která objela svět.

jak dovedl si zjednatí respekt sebe nevázanějšího podřízeného mužstva.«

Ač výprava i její cíl byly tajeny, přece Filip zvěděl o ní v čas. Drake navštívil západní pobřeží Afriky (Cap de Verd Islands), kde několika obchodním lodím pomohl od nákladu. Odtud plul přímo na Brasilii, přeplul ústí řeky Plata, doplnil lodní zásoby v přístavu St. Juliana (východní břeh Patagonie) a úžinou Magellanovou vplul v neznámá moře

Bronzová děla admirálské lodi »Pelikán« měla tuhou práci s mnohou galleonou, s níž dostala se do styku. Odměnou byly pruty stříbra, celé bedny realů (mince španělské), balíky hedvábí, perle, drahokamy, zlaté ozdoby a čistý porcelán. Plaviv se na sever, dostihl břehů nynější Kalifornie, kterou nazval Novým Albionem; zde opravil své lodi a kol ostrovů Moluccas, Celebes a Jávy dosáhl mysu Dobré Naděje (Jižní Afrika), a podél pobřeží Guineje dne 3. listopadu 1580 vrátil se domů, přivítán byv slavně a s nadšením.

Drake byl prvním Angličanem, který vykonal cestu kolem světa. Cesta ta trvala dva roky a 10 měsíců. Radost u dvora i jásot národa byly nepopsatelný. Královna osobně Drakovi blahopřála a věnovala mu z kořisti 10.000 liber »pro vlastní potřebu«. Zbytek pokladů, záležející z 20 tun stříbrných prutů, pěti svazků zlatých tyčí, 18 coulů dlouhých,

množství perel a drahokamů i jiných vzácností byl uložen v Toweru.

Admirálská loď »Pelikán« byla po Temži dopravena do Londýna a zakotvena v Deptfordu (na pravém břehu Temže, nyní před městí Londýna) jako upomínka na skvělý čin Drakův. Jiná z jeho lodí »Golden Horn« (Zlatý roh) byla rovněž zavezena do Temže; z pozůstalých zbytků Karel II. dal zhotoviti křeslo, které věnoval universitě v Oxfordu. Královna pasovala námořního hrdinu na rytíře a často byla vidána s ním na procházce v důvěrném hovoru. Prozřavý Burleigh povážlivě vrtěl hlavou. Drake byl neúnavný. Roku 1581 provázel Hawkinsa na Azory, r. 1585 dosáhl svolení královny k novému výboji proti Španělům, s výhradou, že stane se tak způsobem, který by královnu ani vládu nekompromitoval. S loďstvem čítajícím 25 lodí, z nichž na jedné byl velitelem Frobisher, objevil se pojednou před přístavním městem Vigo,*) kdež jeho objevení způsobilo ohromnou paniku. U mysu de Verde minul španělskou flotu, z Indie se vracející, jen o několik hodin, z přřčia »jen bohu známých« — jak pravil. Pustil se na Západní Indii, prvního města zde založeného, St. Dominga, dobyl útokem, obsadil je a uložil obyvatelstvu 25.000 dukátů výkup-

---

*) Vigo, přístavní město ve španělské provincii Galicia.

ného. Pálil a drancoval potud, pokud nebyly zaplacený. Stejný osud stihl Carthagenu,*) kdež získal podobným způsobem 30.000 liber. Navštívil i přístav St. Augustine ve Floridě a vrátil se domů se žlutou zimnicí na palubě. Jeho lidé při práci na lodi mrtvi klesali.

Tyto úspěchy nepatrné Anglie pobouřily Španěly v míře největší a vzbudily obdiv celé Evropy.

R. 1587 Drake plul k Lissabonu, s loďstvem 30 lodí, z nichž pouze 6 náleželo koruně, ostatní pak různým obchodním dobrodruhům. Před samým vyplutím byly mu dodány listiny, zakazující, aby dobýval španělských přístavů a zajímal lodi. Ale statečný mořský lev vytáhl kotvy a již brázdil vody kol Start Pointu.***) Místo admirál Burroughs byl vyslán, aby ho přiměl k návratu. Drake odplul i se statečným admirálem, kterého první dělová rána z Cadizu,***) na loď »Lion« vypálená, zahнала na širé moře. Se statnými hochy z Devonshiru a Wappingu Drake dal se do práce.

Velká galleona, stojící v cestě, rozstřílena dobře mířenými ranami děl anglických a poslána ke dnu mořskému. Španělové, uvedení

---

*) Hlavní město později utvořené Jihoamerické republiky Bolívaru.

**) Nejjižnější výběžek Devonshiru.

***) Velké přístavní město španělské, na západním břehu Andalusie.

ve zmatek, opustili své bohaté lodi a zanechali je milosrdenství vítězů. Angličané vyloďili nejcennější náklad, ostatní zapálili a lodi naplněné vínem, ovocem, obilím i olejem, proviantem to Armády, hořící jasným plamenem, hnali zpět k městu. To pojmenoval Drake »sžehnutím vousů krále Španělů«.

Z Cadizu plul zpět k St. Vincent, *) dále k ústí řeky Tagusu, **) kde dodán mu rozkaz k návratu domů. Než na zpáteční cestě »vyčistil«
ještě přístav Corunnu. ***)

Ve dvou letech takřka zničil veškeru moc Španělů. U St. Michaelu (na ostrovech Azorských), přepadl bohatou nákladní loď, vezoucí poklady z Východní Indie, a podělil jimi dobrodruhy ho provázející. Neboť, to je jisto, že tito nepouštěli se do bojů se Španěly pouze z vlastenectví, nýbrž i z touhy po loupení a rychlém zbohatnutí.

Ale po létech, plných slávy, dostavily se i neúspěchy. Tak zejména při dosazování Dona Antonia na trůn portugalský, ku kterémuž účelu Alžběta věnovala 6000 liber, i při dobrodružstvích v Západní Indii.

R. 1592 usmálo se opět štěstí na něho, zajal u ostrovů Azorských ohromnou galleonu

---

*) Předhoří, jihozápadní cíp Portugalska.

**) Hlavní řeka Portugalska, ústící do zalivu stejného jména, u něhož leží Lissabon.

***) Opevněný přístav v severozápadním Španělsku.

»Madre di Dios« (Matka Boží), naloženou přebohatým nákladem. Loď ta byla 165 stěevíců dlouhá a obsazena 600 muži. Zpráva o tom, jak bohatý byl náklad takové lodi, objasní nejlépe, jaký znamenitý lov učinila tato dobrodružná výprava. Jmenovaná loď naložena byla pepřem, batistem, damaškem, taffetem, hedvábím a jinými vzácnými produkty Indie. Korporace londýnské City cenila její náklad na 140.000 liber; výtěžek byl rozdělen na tři díly. Jiná loď, náležející královně, »Foresight«, přivezla lupu za 23.000 liber 10 šillingů; »Roebuck«, náležející Siru Walteru Raleighovi, za 20.422 l. 3 š.; »Dainty«, loď sira Johna Hawkinsa, 14.525 l.; lodi hraběte z Cumberlandu 66.359 l. 9 šil.; a konečně lodi patřící Corporaci 15.889 l. 15 šil. Z toho viděti, že několik zdařilých výprav v krátké době povzneslo obyčejné obchodníky na miliónáře.

Sir Walter Raleigh té doby zastával mnoho úkolů. Byl učencem, vojínem, dvořanem, námořníkem, básníkem i historikem. Jako pravý Devonian byl vždy hotov ke každému činu, ať na vodě, či na zemi. Po dobrovolném válčení po boku francouzských a holandských protestantů provázal Sira Humphreye Gilberta na jedné cestě k Novému Foundlandu, byl činným v Irsku a odměněn majetkem, skonfiskovaným rebelům. Svou galantností i uměním malířským a pěveckým dovedl upozorniti na sebe

královnu, jejímž milostníkem se později stal. *) R. 1584 podnikl výpravu do Severní Ameriky a obsadil zemi, již na počest královny panny nazval Virginii. (Virgin = panna.) Příštího roku s 21 loďmi vydal se na novou pouť do amerických vod, vyplnil St. Domingo i Carthagenu, osvobodil kapitána Laua, sevřeného Španěly ve Virginii, a vrátil se do Anglie se sazenicemi bramborů a tabákového listu. Roku 1589 účastnil se nezdařené výpravy Dona Antonia. Navštívil opět Irsko, seznámil se s básníkem Spencerem. **)

R. 1592 byl vůdcem výpravy do Panamy. Po třech letech obsadil jménem královny Guineu, již později král Jakub II. patentem prohlásil za majetek Anglie. Skončil velmi nešťastně; byl sťat na popravišti z pouhého rozmaru krále, jsa obviněn z jakéhosi činu, který mohl vyvolati válku se Španělskem.

*) »Kenillworth«, román Waltera Scotta.

**) Edmund Spencer (1553—99), básník, byv doporučen královně hrabětem z Leicesteru, stal se sekretářem Lorda Greye Wiltona, guvernéra Irska. Později stal se majetníkem panství v Kilcolmanu, skonfiskovaném to majetku vůdce povstání Desmondů. Zde žil 12 let a napsal tu své nejlepší dílo »The Fairy Queen«. Nemohl se však spřátelit s divokými obyvateli té krajiny, a tak při nejbližším povstání hrad kilcolmanský byl přepaden, zapálen, tak že básník jen s největší námahou se svou chotí unikl smrti, ale nejmladší dítě jeho v zříceninách uhořelo. Zármutkem nad tím zemřel za tři měsíce.

Spis »Historie světa« a jiné menší jeho práce svědčí o velikosti a bystrosti ducha Raleighova.*)

Ale žádný z hrdinských skutků tehdejší doby nebyl tak skvěle zvěčněn jako udatenství a smrt Richarda Grenvilla básníkem Tennysonem,**) v jeho díle »Ballad of the Fleet.« Loď »Revenge« v čele ostatního loďstva anglického přepadena byla u Azorů španělskou eskadrou, čítající 53 lodí, z nichž některé byly neobyčejné velikosti. Soudruzi Grenvilla opustili, zanechavše ho v nerovném boji:

»A slunce zašlo, a svit hvězd nad letním mořem
rozeplál,
na padesát tři jedna loď, a nerovný boj trvá dál.
Loď za lodí, po celou noc tak v pevném šiku v útok
jdou,
loď za lodí, po celou noc jek zápasu hřmí nad vodou,
loď za lodí po celou noc jen trosky nazpět dovedou,
a mnohé nevrátí se již poslány ke dnu v boji tom —
ó bože válek, slyšel-lis kdy také bitvy dunět hrom?...«

---

*) Dílo »The history of the World« psal Raleigh za svého 12letého pobytu v Toweru. Byl vyslán králem Jakubem na výpravu do Jižní Ameriky, aby prázdným pokladnám státním přivezl zlato. Po nezdařené výpravě, při níž ztratil i vlastního syna, vrátil se domů, byl znovu uvězněn a r. 1618 k velké radosti Španělů stat.

**) Alfred Tennyson (1809—92) korunovaný básník anglický, »Poet Laureate«, r. 1884 povýšen královnou Viktorií na barona. Zmíněná balada má název »The Revenge, a ballad of the Fleet«, popisující hrdinu v boji jedné (lodi) proti padesáti třem.

Mužstvo z větší části raněno, loď zapálěna, tělo umdlévající, ale duch rekovný posud nezlomen. Bojoval do posledního okamžiku, umírající byl zajat. Sám nepřítel ocenil jeho rekovnost:

»... Leč on na jejich palubě se vztýčil ještě naposled:
Pro královnu a víru svou jsem věrně v boji vytrval,
jak muž se bil, a v každý čas jen povinnost jsem
svoji znal
a rád a s pýchou nyní já, Sir Richard Grenville
umírám.
— A tak na jejich palubě on pad' a na vždy zavřel
hled.«

Nyní vlajka Anglie vlála po všech mořích, a Marie ve »Večeru tříkrálovém« mohla říci o Malvoliovi, že »usmíváním skládá tvář do více čárek, než jich je na nové mapě s dodatkem obojí Indie.« »Některé cesty zámořské byly« — jak zase Malvolio podotýká — »vykonány k odkrytí ostrovů vzdálených.«

Mnohé výpravy podnikány obyčejnými spekulanty a dobrodruhy, nemajícími jiného předsevzetí než loupit; jiné zase dobrodružnými šlechtici, rytířské povahy i náboženského fanatismu, kteří pokládali Nový Svět za zemi kouzelnou a sebe za zákopníky čisté víry Kristovy, nezapomínajíce své pýchy a svých madrigalů ani v přítomnosti nevzdělaných Indiánů a jejich nahých náčelníků.

Bílé tvá Angličanů bylo zřítí na lagunách benátských v ulicích Cařihradu, městech

Hindostanu, na ostrovech Tichého Oceanu, v lesích Brasilie i na pouštích Afriky.

Síla a odvaha Angličanů byly pověstny. A tato vlastnost byla by zajisté časem rovněž se uplatnila, i kdyby válka a obchod ve spojení s náboženským a národnostním záštitím nebyly je donutily k hledání Eldorada a neznámých pevnin i ostrovů.

V. Povšechná charakteristika.

Zdá se, že nádherné síně anglických zámků s prolamovanými okny, šedými stěnami, pokrytými zbrojí a ověšenými koberci, i těžkými bronzovými ozdobami zdobeným nábytkem a rákosovým pletivem na podlahách, vyžadovaly i neobyčejně skvělých kostýmů. Tak tomu vskutku i bylo. Obleky tehdejší doby vypočteny byly očividně na zevnější efekt, a jednou z hlavních věcí mody bylo tyto stále měniti.

Skromní Holanďané i přísní Puritáni *) měli dosti příležitosti k vtipkování na zbytečné a časté měnění oděvu a to co možná pestrého. Ba i Benátčané, kteří tehdy platili za vzory v udávání dobrého tónu, byli překvapeni anglickým přepychem.

---

*) Puritáni, protestanti, kteří nechtěli uznat řízení církve biskupy, obřady, ozdobování chrámů obrazy a sochami, zdobenými okny atd. Chtěli aby víra byla »čista«. Odtud i jich jméno: »pure = čistý«.

Počínaje bílými uniformami s červenými kříži, jež nosili městští obráncové, až k nápadným oblekům sluhů a pážat, krajkám a skvostům šviháků i sametu, hedvábí a malovaným tvářím dam.

Královna Alžběta vydala sice nařízení proti přílišnému přepychu v odívání, ale sama byla v ohledu tom více než výstřední. Nenosila sice »zlaté kučery po mrtvých«, jak dle Shakespeara jiné dámy měly ve zvyku, ale pokrývala hlavu svou péry, napodobenými hady a jinými drobnůstkami, které by více slušely americkému Indiánu, než anglické královně. Její roby byly přepjatě nádherné, klenoty více než marnotratné; zavedla nosení ohyzdných obručových sukní, někdy širokých jako veliké kolo, jindy s náběrami jako polonaplňný balon. Živůtek musil těsně přiléhati k tělu, za to rukávy v ramenou vyhnány byly do neobyčejné šíře. Kol těla nosíval se pás, na němž visely amulet, vějíř neb ocelové benátské zrcadélko.

Nákrční límce, obyčejně ohromné, byly terčem mnoha sarkastických útoků Puritánů. Některé byly jako vějíř rozložené kolem hlavy, buďto silně naškrobené, neb neseny celou drátěnou konstrukcí. Proti takovým škrobeným límcům vášnivě vystupoval Stubbes,*) označiv

---

*) Stubbes napsal r. 1583 rozpravu o tehdejšímu způsobu odívání.

škrob jako vynález ďáblův, podporující jeho »říši velkých límců«. Límce bývaly nejrůznějších barev. Vějíře byly vyráběny ze skvělých ptačích per, zasazených ve zlatá a stříbrná držadla.

Dlouhé, otevřené rukávce s trásněmi, připevněnými k ramenům, byly rovněž terčem mnoha řízných vtipů. Vysoké podpatky nebo podešve dodávaly dámám vyšší postavy. Shakespeare dotýká se této módy ústy Hamletovými, jenž praví k hochu herci, hrajícímu ženské úlohy, že vyrostl o několik špalíčků výše k nebi od té doby, co ho neviděl.

Francouzské čepce, sítky ze zlatého pletiva a rohaté hermelínové čepice byly oblíbenou dámskou pokryvkou hlavy.

Nebylo divu, že dámy takto vystrojené chtěly býti i obdivovány, i sedávaly zhusta v otevřených koridorech svých sídel ve městech i na venkově.

Známo, že jeden člen parlamentu při projednávání otázky o výstřednostech v oděvu r. 1614 pronesl výrok: »Naše ladies nosí celá panství a tisíce dubových stromů na svých zádech.«

Tyto ponejvíce cizí módy neušly Shakespearovu vtipu. V »Richardu II.« vytýká vévoda z Yorku, že král je zaujat příliš:

— návštěi
o módách v Italii zpyšnělé,
po jejíchž mravech opičácký národ
náš zpozdilý vždy chodí, kulhaje.

Muži nebyli lepšími. Nosili kamizoly všech barev a střihů, pláště sametové, pošíité krajkami a spjaté řetězy, často zlatými. Spodky z hedvábí neb sametu byly podobny ženským krinolinám, byly totiž naduty dráty; jiné dle francouzského střihu byly úzké a těsné v nadkolení, široké a nabírané kol boků.

Waleské spodky, které se hodily pro každého, byly stálým předmětem úsměšku. Tyto široké, nabírané spodky nazývaly se »breeches« a nohavice pokrývající dolní část nohy »hose«.

Pozlacené rapíry, střevíce se stříbrnými přaskami a rosetami, polobotky s třásněmi a krajkami, nízké, kulaté klobouky s péry a záviny, neb vysokorohé »copatain«, jak Vincencio je jmenuje ve »Zkrocení zlé ženy«, *) prsteny na ruku a kruhy v uších, řetězy a krajky na krku, toť úbor kavalíra z doby Alžbětiny a Jakubovy. Byla to směs mód všeho druhů a všech národů. Docela, jak Porcie maluje v »Kupci Benátském« Falconbridga, mladého barona anglického: »Myslím, že si kabátec koupil v Itálii, nabírané spodky ve Francii, klobouk v Německu a své způsoby všude.«

---

*) »Zkrocení zlé ženy«, jedn. V. výjev 1. Vincencio: »Ó prožluklý padouchu! Hedvábná kazajka, aksamítové kalhoty, šarlatový plášť, špičatý klobouk!«

Šviháci závodili s dámami v užívání voňavek, něžných rukaviček, květin a klenotů. Jak roztomile takový galán dovedl šňupek tabáku dodati svému nosu, neb jak krajkový šáteček v prstech třimal, již to stálo za podívanou. Byl vždy pohotově pověsiti pastorálu na smuteční vrbu, neb napsati sonet na oči své miss.

Když ohromné výdaje na parádu a přepych v oblecích přivedly celou řadu chudší šlechty na mizinu, vydala Alžběta zákon proti zbytečné nádheře a spolu vyslovila nelibost nad módou širokých nadutých pánských spodků.

Vyslovila se, že velký náklad na obleky působí u šlechty »ujmu pohostinnosti«.

Spolu nařídila nosení krátkých kordů v ulicích a třídách londýnských, jakož i přísně zakročila proti vzmáhajícímu se luxu u třídy střední.

Výsledkem těchto nařízení byla následující úmluva :

Nicholas Revell a osm jiných krejčí z třídy St. Martins-le-Grand usneslo se, neupotřebiti více než 1 a $\frac{3}{4}$ yardu »kerseye« *) na jeden pár kalhot a stříhat je tak, »aby přiléhaly těsně k noze a ne nafoukle odstávaly jako za starých dob«.

---

*) Vlněná silná látka, vyráběná v Kersey, v hrabství suffolkském.

Stubbes a Lyly,*) vypravují nám mnoho o tehdejší úpravě vlasů a vousů.

První předvádí nám »barbera«, ptajícího se: »Chcete být ostříhán, abyste vzbuzoval hrůzu u svých nepřátel, či libost u svých přátel? Chcete mít vzezření přísné, vážné, či přívětivé? Má váš knír být roztažen od tváře k tváři, či vlastně od ucha k uchu a stočen nahoru k čelu jako dva volské rohy?« — »Jak vám libo, pane?« — ptá se holič v Lylyově »Midasovi« — »Má váš vous býti upraven jako hrábě či špičatě jako jehlice do vlasů? Jako větrník na hoření rtu, či jako stromořadí rozdělený na bradě? Mám váš vlas stočit v malé kulaté závity, jako míč, nebo mám nechat dlouhé kudrny, jaké má ohař? Mám váš knír stočit, aby vyhlížel jako ševcovské šídlo, či mám jej nechat viset od úst dolů jako kozí bradu? A vaše milostná kučera má býti protkána hedvábnou nití, nebo má volně viset na ramena?« — Touto »milostnou kučerou« byl dlouhý pramen vlasů, pod levým uchem, spjatý na konci hedvábnou růží.

Vousy bývaly barveny. Vousy obyčejné barvy a obyčejného stříhu nosívaly osoby civilní, kdežto vojíní byli »vousatí jako parádové«. Nešlechtěný, volně rostoucí vous byl

---

*) Lyly, současný spisovatel, básník a dramatik. Napsal knihu »Euphues«, která těšila se takové oblibě, že v šesti letech dočkala se pěti vydání.

selský, špičatá kozí brada označovala osoby vtipné (šašky, clowny), a protože vtipným chtěl být každý, měla tato móda hojně následníků.

Burleigh, jako Lord kancléř university cambridgské,*) zakázal žákům zbytečný přepych v prádle a límcích a nařídil zároveň, »že žádný školák nesmí nositi dlouhé vlasy, což nepřísluší vážnému studentu; kdož by neposlechl, zaplatí pokutu 6 šill. 8 pencí«.

Oděvem rozlišovaly se jednotlivé třídy obyvatelstva. Učedníci a tovaryši musili dle platného řádu nositi kulaté, vlněné čapky, čili »placaté čepice cechovní«, jak jmenuje je Shakespeare. Kamizoly bez ozdob z hrubého plátna, barchetu, sukna neb i z kůže; punčochy bílé, modré či červenohnědé; svrchník místo krátkého kabátce soukenný, bavlněný, neb z vlněné tkaniny; střevíce z nevydělané kůže, kožené pasy, nízké límce a jako jedinou zbraň nůž.

Měšťanům bylo již dovoleno nositi meče, jinak oblékali pestré kamizoly s nízkými límci a směli nositi i plášť, obyčejně soukenný, čokoládové barvy. Kožešinové neb šarlatové převlečníky a satinové rukávce u kamizol, neslušící, jak jistý Vlach připomíná, »osobám

---

*) Kancléř university, nejvyšší to hlava ústavu s místokancléřem, čtyřmi představenými jednotlivých kollejí a osmi jinými členy, tvoří senát dotyčné university. V Oxfordu bývá volen na celý život, v Cambridge na určitou řadu let.

příliš temperamentním neb vznětlivého ducha«, byly známkou hodnosti »obecního staršího« (Alderman.) Advokáti nosili dlouhé, volné, černé svrchníky a přiléhající čapky na hlavách. Černá barva vůbec byla vyhrazena duchovním a advokátům; lékaři šatili se pestře jako šviháci, dovolovala-li jim to právě pokladna.

Zemané oblékali se v domácí letní, lehké látky; do příze v zimě. Venkovští šlechtici nosili jednoduché kabátce, pláště hnědé neb modré barvy a klobouky bez per. Sedláci zahalovali svá těla v hrubé kytile a haleny, čeledínové a pacholci v podobné kajdy s červenými rukávy, kryjíce hlavy modrými čepicemi.

Modře uniformováni byli sluhové šlechticů, žlutě sluhové biskupů. Zelené livreje nosil sluhové d'ar anebo lordů nejvyšších hodnost

»Své sluhy v barvu zelenou
pro služby tvé jsem oděl rád,
leč za galantnost odměnou
přec lásku svou mi nechceš dát.«

pěje autor »Dvorních znělek« k lady Green-sleeves.

Pouliční srážky, vády a křiky byly na denním pořádku. Sváděny celé boje mezi rival-skými rodinami a jejich stranami.

Souboj nebyl sice zákonem povolen, ale přece dle určitých pravidel řízen a trpě

Šermířské školy, pod dozorem místních autorit, zařizovány byly téměř ve všech městech. Sprostý lid miloval nade všecko pranice a pouliční scény. Zvláště cizinci velmi zhusta zmiňují se o této choutce nejnižší třídy obyvatelstva. Vše působilo tehdejší luze neobyčejné veselí. Dostati někoho na pranýř, bylo zábavou pro kluky, pro muže i pro ženy; vymrskati žebráka z města, posaditi řezníka, prodávajícího špatné maso, na koně obličejem do zadu, voditi ho takto po městě a držeti páchnoucí maso provinilci pod nosem, bylo velmi oblíbeným sportem. A což teprve popravy, toť byla pravá pochoutka pro zábavy lačné obecenstvo této bojovným duchem prodechnuté doby!

Lepší a přirozenější život veden na venkovských sídlech šlechty. Zde domácí dámy, krom plnění svých hospodyňských povinností, studovaly latinu a hrály na spinety.

Páni bavili se honbou a sokoly, hrou v karty, stříleli z luku, četli sonety a robili verše se svými předčítateli a šašky.

Bylo zvykem vstávati velmi záhy a od snídane postiti se až do oběda, který požíván na venkově o půl jedenácté, ve dvanáct hodin ve městech. Nápoje či »občerstvení« byly z pravidla podávány až po obědě. V některých hrabstvích bylo obyčejem pojídati jakési »občerstvení« mezi snídaní a obědem, což na-

zváno »nuntion« — ale pravidlo znělo pouze na dvojí důkladné jídlo, oběd a večeři. Obojí požívalo se za slavnostního ticha. Po obědě či ještě častěji po večeři domácí šaškové prováděli své šprýmy k obveselení panstva. Než tento zvyk záhy zanikl, protože bylo velmi těžko najít dosti vtipných lidí k tomuto úkolu.

Anglický dobrý žaludek byl odjakživa pověstný. Lidé všech tříd byli uvyklí na dobrá a vydatná jídla. Každý sedlák měl vždy dosti nasolené hovězí, k tomu přídatkem skopovinu, uzené maso a naložené ryby z Yarmouthu. V každém pořádném domě byl slušný počet velkých nádob k nasolování a k nakládání masa pohotově.

Neznali tehdáž způsobu vykrmování dobytka ve stájích, a čerstvé maso, byť i udržitelné v zimě, nebylo valné. Cena masa byla půl penny až penny za libru, tedy s nynějšími cenami k nesrovnání.

Čerstvé ryby byly pochoutkou pouze pro boháče, kteří si je dávali dodávati ze svých rybníků a řek. Ryby nasolené byly takřka denní stravou zvláště pracující třídy lidu. Žitný a ječný chléb docházel rovněž odbytu hlavně na stolech chudiny; pšenice byla drahá. Ceny chleba i piva určovány a kontrolovány byly zvláštními, k tomu ustanovenými dohlížiteli. Ovesné a kořenné koláče nescházely na žádné řádné tabuli.

Zeleniny bylo pojídáno velké množství, mnohé druhy byly pravidelně dováženy, mnohé nasolovány. Zelí a cibule dováženy byly z Holandska do přístavního města Hullu. Flanderčané byli prvními, kteří zahájili zelinné trhy. Locika byla podávána jako zvláštní jídlo a pojídána nejvíce k večeři, a to před masem. Z vařených kaprat s octem a olejem upravován byl salát. Jistý druh malé cibule sloužil k potírání talířů a mis, než na ně položeno bylo maso. Mrkev vešla v obecné užívání hlavně Flanderčany. Rebarbora, jmenovaná též »Patience«, byla přivezena z Číny kolem r. 1573. Prostý lid pojídal řepové listy jako salát a řepové kořeny opekál v dřevěném popelu. Vodní řericha byla zvláště u mladých dam velmi oblíbena, neboť dodávala ruměnce jich tvářinkám. Vůbec byla zelenina používána více jako prostředek zdravotní, než jako nutný artikl vyživovací. Hlavním jídlem bylo maso. U stolu užíváno bylo ubrousků a nožů. »Neocenitelné užívání vidliček« — píše Ben Jonson — »vešlo v obyčej teprve roku 1611, a vidličky byly velmi drahé.« Zvyk ten přišel z Itálie, a první vidličky chovány ve skleněných skřínkách jako kuriosita. Také mezi dary novoročními, jichž dostávalo se královně Alžbětě, byla se vidlička z drahocenného kovu.

Pravděpodobno, že hojné požívání zeleniny bylo příčinou nezměrného pijáctví té doby.

Protože čaj nebyl přivezen do Anglie dříve než r. 1610, a káva až r. 1652, bylo hlavním nápojem při každém jídle pivo a víno. Královna pila pivo velmi ráda. Její četné dámy snídaly, či lépe obědvaly maso a pivo. Pivo obyčejné i ležák docházely hojného odbytu. Roku 1570, jak lze dočísti se ze státních zápisků té doby, žáci koleje sv. Trojice v Cambridge vypili 2250 barrelů piva.*) Dvě tuny vína**) měsíčně byly dodávány komonstvu královny Marie škotské za doby, kdy byla vězněna v Anglii.

»Někteří lidé pijí víno doma« — píše jistý vlaský autor — »ale většinou kupují je v tavernách, chtějí-li pak pít větší množství, jdou do hospod, což činí nejen muži, ale i dámy z lepších kruhů.«

Ze španělských vín bylo známo v Anglii 36, z francouzských 56 druhů.

John Falstaff nade vše miloval »sekt« či »sherry sekt«. Víno prodáváno bylo ve všech tavernách, a přidáván k němu pálený cukr, nebylo-li jazyčkům pijanů dosti sladké. Pravidelně přidávána na čtvrt gallonu vína (tedy o něco více než 1 litr) čtvrt libry cukru. O podávání cukru k vínu máme malou poznámku v I. díle »Jindřicha IV.«, v prvním jednání, třetí scéně, kde princ Jindřich praví

---

*) 1 barrel = 36 gallonů, 1 gallon = 4.543 litrů.

**) 1 tuna, jako míra nápojová = 216 gallonů.

k Edši: »— Ale přesladký Edši! — a k oslazení toho jména Edeš dám ti tuhle krejcarový kornoutek cukru, kterýž mi právě jeden podsklepník do ruky vtlačil —«

V témž díle praví věčně žíznlivý Falstaff ve svém pijáckém rozmaru: »Jestli sekt s cukrem nedovolená věc, bůh pomozí hříšník!«

Jednou z posledních mód doby, o níž tuto jednáno, bylo kouření. V dílech Shakespearových není jediné zmínky o kouření neb o »užívání tabáku«. Za to Ben Jonson neskrbí poznámkami o tomto zlovyku, a to vesměs způsobem velmi nelichotivým. Mnoho ničemných povalovačů, znalých »kouření«, »dělání obláček«, pouštění »dýmu nosem« neb i »pití tabáku«, jak to bylo nazýváno, potloukalo prý se kol lékáren, kde tabák byl prodáván a kouřen, aby své spoluobčany té neřesti učili.

Na venkovských trzích hojně prodávána i nať, a mnohý těžce vydělaný šiling vydán za tuto ničemnost. Král Jakub byl zapřisáhlým nepřítelem kouření, sám napsal i famósní knihu pod titulem »Counterblast to Tobacco«, již k dobru svých poddaných vydal.

Taylor, jemuž přezdívali »vodní básník«, nerozmýšlel se nikterak srovnati kouření, ďábla a kočár do jedné řady. Ale všecko brojení bylo marno, zvyk kuřácký rostl vůči hledě, tak že r. 1614 bylo již zaznamenáno na 7000 obchodníků a průmyslníků tabáko-

vého oboru z Virginie a Trinidadu v Londýně. Kouřilo se chutě v krámech, divadlech, ba i v kostelích. Současníkem dýmky byl kočár. První kočár byl přivezen pro královnu Alžbětu z Holandska r. 1564. Byla prý to nestvůra, »přivádějící v úžas lidi i hovada« — jak podotýká Taylor.

O kočáru vůbec psáno:

»Mnozí praví, že je to ohromná mušlí skořápka, přivezená z Číny; jiní zase tvrdí, že je podoben templu, v němž Canibalové slouží samému čertu.«

Oblíbenými zábavami domácími byly hry v karty, dámu, kostky a tance.

Ale to vše zábavy milovným kavalírům nestačilo. Hradní síně i zámecké sály nebyly dost prostorny pro četné hosty, hrnoucí se k banketům, pitkám pивním i vinným, které byly jednou z hlavních pružin doby. Provozovány tedy kratochvíle a sporty pod širým nebem. Alžběta milovala nade vše štvání medvědů a býků; v soukromí bavívala se opicemi.

Král Jakub choval obzvláštní zálibu ke kohoutím zápasům. Mnoho druhů kohoutů chováno u jeho dvora, pod dozorem zvláštního úředníka, »cockmastra«, úřad to stejně čestný jako dobře honorovaný.

Rdousení kohouta bylo zábavou postního úterka. Kohout byl pokládán, vzhledem na kokrhání při Petrově zapření Krista, za jed-

noho z poslů ďáblových. Proto rdousení kohouta prováděno jako církevní obřad.

Chytání ptáků pomocí sokolů a volavek bylo sportem všedních dnů.

Lid obecný hrál kopanou, jezdil a putoval na výroční trhy a způsobem nejvyšší zavržení hodným světil »Sabbath«. *)

O posvícení (church-ales **) býval dům boží proměňován v pravé pivnice; farní úředníci a starší měli z toho tučný zisk, proto provozovány i jiné bohopusté orgie.

Ti, kdož jezdili na koni, bavili se nabíráním kroužků na kopí a kordy.

Turnaje a podobné rytířské hry bývaly obyčejně provozovány za královských návštěv. Zvláštními svoláními byli vyzýváni »statní rytíři, aby dokázali sílu svých paží«!

S oslavou máje byly také spojeny mnohá nepřístojnost a neslušnost, než působením Puritánů vešly v zapomnutí.

Dámy z vyšších kruhů milovaly střelení zvěře z kuší. Zvláštní nízké boudy, »čekání«, částečně zakryté roštím, zařízeny byly v parcích a oborách.

Tomuto sportu dostalo se posvěcení, když sama Alžběta zavedla střelení z velkých luků.

---

*) Sabbath, sedmý den, u židů sobota, u křesťanů neděle.

**) Church-ales bylo zvláštní pivo o posvícení vařené, k čemuž měli právo výhradně farní úředníci a starší.

Acham *) praví o nich: »Byly tou nejušlechtilejší zbraní v době míru a nejjistější ve válce«. Každé město mělo dvě i více střelnic k pěstování této kratochvíle.

Šípy byly vyráběny z tvrdého dřeva, těžké na dálku 250 yardů, lehčí na distance delší. Co do délky bývaly od dvou až do čtyř stře-
víců.

Bylo třeba nemalé dovednosti a neobyčejné síly ramene i ruky k vymrštění takového těžkého šípu na dálku 250 yardů.

Nedostatek síly a výcviku byl pocítěn za pozdější války s Francií, kdy anglickým lukostřelcům často bylo vytýkáno, že jejich šípy nedopadaly cíle. Umění lukostřelecké, dosud v Anglii pěstované, ovšem pouze pro zábavu, je zbytkem lukostřelecké slávy oněch dob, prve než děla a ručnice nastoupily všeobecnou vládu. Luk i šíp zmizely z praktického používání, neb kronikář Stowe praví: »Bows were turned into bowls« (luky změněny za kule).

Roku 1559 vyškrtnutí lukostřelci i ze seznamů mužstva jednotlivých regimentů. Konečně i parlament roku 1621 zrušil zákony o lukostřelbě, neb »děla nastoupila do služeb koruny, a luky jako zbraň zastaraly«.

---

*) Roger Acham (1515—1568) napsal roku 1545 »k potěše šlechty a zemanstva« knihu zvanou »Toxophilus« čili »Škola o střelení z luku«.

VI. Dvůr.

Povahy královny Alžběty a krále Jakuba nemálo se lišily. Alžběta milovala nade vše veselou, hlučnou a vtipnou krasomluvu a starostlivě střežila se všelikého vážného přemýšlení, nechť se týkalo privátních či státních záležitostí. Král Jakub I. naproti tomu byl vážným myslitelem, zabývajícím se rád theologickými rozpravami, tvrdě sám o sobě, že má pro to zvláštní nadání. Dovedl rozepřísti učený rozhovor se svými dvořany i o kohoutích zápasech a jiných královských sportech. Alžběta velmi ráda přijímala lichocení a ráda dávala se obdivovati pro svoji krásu; Jakub byl nepřitelem toho.

Mocní lordové se svými ladies, neohrožení námořníci a cestovatelé byli seskupeni kolem krásné Alžběty, podrobující se její rozmarům, ochotni okamžitě vyplniti každické její přání, byť i za to byli oblaženi pouze úsměvem. Družina Jakubova sestávala ze škotských, úlis-

ných dvořanů, vážných duchovních a disputujících doktorů a učenců.

Alžběta měla znamenité rádce, na př. Burleighe, věhlasného, prozíravého státníka, jehož rady — jak Mr. Froude poznamenává — kdykoli uposlechla, vždy dobře učinila. Dále Sira Nicholasa Bacona,*) Lorda privátní pečetě, jehož vysoká, suchá, dnou stížená postava přiměla královnu, když mu dávala dovolení, aby nemusil v její přítomnosti státi, k následujícímu výroku: »Milý Lorde, nepotřebujeme vás pro vaše špatné nohy, ale pro vaši moudrou hlavu.«

Za to Jakub, proměnlivý, ale do jisté míry samostatný, nedbal nikoho a proto bylo mu lhostejno povýšiti na ministra některou z bezduchých stvůr, která se mu právě namanula.

Poslední z Tudorovců**) byla vždy pompésně provázena 50 rytíři s pozlacenými halapartnami, kteří tvořili tělesnou stráž — každý vybrán z květu šlechty, a maje nejméně 4000

---

*) Sir Nicholas Bacon, otec učence Francisa Bacon; Francis Bacon (nar. 1561 † 1626) filosof a jeden z největších básníků své doby. Za Jakuba I. stal se Lordem Velkokancleřem, nejvyšším to hodnostářem říše. Byl jím však pouze po 4 roky, neboť bylo zjištěno, že bral úplatky. Byl sesazen, odsouzen a uvězněn v Toweru. Zemřel pět let po svém pádu. Napsal mnoho filosofických děl, ponejvíce v latinském jazyku.

**) Rod Tudorovců panoval od r. 1484—1603. Poslední z Tudorovců byla královna Alžběta.

liber ročního příjmu. První ze Stuartovců*) neměl peněz na podobnou nádheru, ano byl i nucen prodávati rytířství a baronství, aby mohl vyzbrojiti vojáky proti věčně nespokojeným Irčanům.***) Vůbec mnohé podrobnosti dvora Jakubova připadaly by spíše jako kari-kování, než jako vážný popis.

Prodléval-li dvůr v Londýně, přebývali Alžběta i Jakub ve Whitehall Palace.***)

Otec Mariin i Alžbětin, král Jindřich VIII., dal vystavěti nádherný palác St. Jameský,†) prý dle plánů Holbeinových. Ale dcera jeho, jak se zdá, nemilovala příliš toto sídlo, právě tak jako dříve již vzpomenutý Whitehall, vystavěný jedním z nejznamenitějších arcibiskupů z Yorku a zabavený králem Wolseyovi.

Dále stával palác Mary-le-Bonne,††) v nynějším Regent's Parku, kdež r. 1600 sídlilo car-

*) Rod Stuartovců panoval v Anglii od r. 1603—1688. Prvním byl Jakub I.

**) Baronství a rytířství prodáváno roku 1611 za 1095 liber.

***) Whitehall byl původně sídlem Wolseye, arcibiskupa z Yorku. Po pádu jeho král Jindřich VIII. palác zabavil, dal přestavěti a usídlil se v něm, nazvav jej Whitehall Palace. Dnes zbyla z něho pouze velká hodovní síň, později vystavěná. Stojí ve stejnojmenné třídě, vedoucí od Trafalgar-Square k budově parlamentní.

†) St. James Palace, od r. 1697—1837 královská residence.

††) Nyní třída severozápadně od City, zvaná Mary-lebone.

ské poselstvo, a kdež i pořádány hony. I jiné paláce obývala Alžběta, tak na př. palác Greenwichský*) byl svědkem mnoha velkolepých slavností dvorních. V paláci Hampton Court,**) v nádherné síni, ověšené drahými koberci, zářící zlatem a stříbrem, přijímala královna cizí vyslance. Ve velkém sále tohoto paláce Shakespeare a Burbage hrávali před královnou a jejími hosty.

Nával šlechty za různých slavnostních příležitostí byl tak ohromný, že mnozí musili na čtyřhranném nádvoří paláce vztýčiti stany, aby v nich přebývali, neboť rozsáhlý zámek nestačil. V zámku windsorském***) objevila se Alžběta v tak oslňující nádheře a kráse, že nadchla Němce Hentznera†) k neobyčejně dvorným a skvělým popisům své osoby.

Nejraději přebývala Alžběta v paláci Richmondském,††) v Surrey,†††) kde i zemřela. Oblí-

*) Greenwich, místo na pravém břehu Temže. V bývalém paláci, rodišti Alžbětině i Mariině, umístěn nyní hospital. V místě jsou světoznámá observatoř a námořní škola.

**) Na Temži, jihozápadně od Londýna.

***) Windsor, západně od Londýna, po dnes skvělý zámek s překrásným parkem, oblíbené sídlo zesnulé královny Viktorie. V Čechách zámek Hluboká vystavěn dle vzoru windsorského.

†) V první kapitole zmíněný Paul Hentzner.

††) Na pravém břehu Temže, oblíbené výletní místo Londýňanů.

†††) Hrabství surreyské.

bená tato residence sestávala z celé skupiny pravoúhelných věží s arkýřovými okny, obklopena jsouc městem Richmondem. Stará, polouzřícená brána je vším, co do dnešních dnů ze slavného hradu se zachovalo. Nonsuch Palace, poblíže Ewell, rovněž v Surry, byl jiným takovým oblíbeným pobytem.

Jak již dříve podotknuto, královnina záliba v klenotech a oděvu byla neobyčejná. Čím více pak lety jí ubývalo krásy, tím přepjatějšími byly její toalety a skvosty. Dary, jichž se jí hojně rok co rok dostávalo od různých milostníků k novému roku, tvořily by znamenitou kolekci. Zlaté hodinky a ozdoby, klenoty, vějíře, fantastické symboly lásky, skvostné látky, vyšívané prádlo, zlaté korunky od biskupů a podobné byly obvyklými dary dvořanů a povýšenců. Její koňské sedlo z černého sametu, pošíité perlami a zlatem, postroj koňský z hedvábí a zlata jsou uvedeny ve dvorských aktech z doby její vlády v ceně 266 L. 13 šilingů 4 pencí, což na tehdejší věk bylo slušnou částkou. Hentzner popisuje knihy, jež viděl ve Whitehallu, že byly vázány v rudém sametu, se zlatými a stříbrnými spojami a s perlami a drahokamy, zasazenými ve vazbě.

Nádhera její obleků překonává všechno poomyšlení. Podivuhodné kostýmy, celé pošíité vyšívanýma očima a ušima, jako znamení vševedoucnosti; jiné zase posety vyšívanými ptáky,

zvířaty a všelikými alegorickými figurami atd., byly hlavně oblékány za velkých a okázalých audiencí cizích vyslanců.

Kázala sice a vydávala zákony o jednoduchosti v odívání, ale sama první proti nim se prohřešovala.

Její vystoupení osobní bylo v pravdě majestátní. Štíhlá, krásně rostlá, se žlutým vlasem, vysokým čelem a tmavýma, neobyčejně živýma očima, krásně modelovaným nosem, pevnými ústy, ostrou bradou a světlou čistou pletí byla dokonalou kráskou. Byla poněkud krátkozraká, jak tomu bylo též u Marie Stuartovny. Také si velice zakládala na kráse svých rukou a prstů. Za to, jak kdosi, který ji dobře znal, podotýká, měla černé zuby, asi následkem hojného požívání cukru a cukrových výrobků, dodávaných portugalskými cukráři. Její chůze byla majestátní.

Vzdělání královnino bylo dosti obsáhlé. Mluvila francouzsky s jakýmsi táhlým přízvukem, snad oblíbeným v té době, právě tak dobře jako vlasky, latinsky a řecky. Četla Cicerona, Livia, Sofokla, sv. Cypriana, Sokrata, Senecu a Melanchtona. Skládala sonety, epigramy i jiné hříčky. Harrison podotýká, že cizinec, přišedší ke dvoru, »mnil se býti někde na školách university«.

Řeč její, byla-li v dobrém rozmaru, byla jímavá a nesla se jako »čistý a sladký ranní vánek«; za to, když byla rozlícena, klela jako

námořník z Wappingu, dupala nohama, oháněla se mečem, plvala na své průvodčí, chovala se zkrátka, jak Francouzi ovšem mírně říkali, jako »raněná lvice«.

»Ji, jako královnu mítí po boku, stal bych se světovládcem; spolu dovedli bychom řídit svět!« pravil papež Sixtus V.

Tím není ovšem řečeno, že neměla chvíle hlubokého soucitu a bolesti. Po přečtení Mariina žalného listu, napsaného po její odsouzení k smrti, ronila hořké slzy, a mnohé hluboce procítěné slovo napsáno její rukou k podaným nešťastné královny škotské.

Milovala zpěvné ptáky i jiná domácí zvířata, ráda se bavívala s dětmi, a byla stejně velkomyslna k sesazeným milostníkům jako k pokořeným nepřítelům. Hudby, zvláště oblíbených spinetů, používala, jak sama pravila, »k rozptýlení trudnomyslnosti«.

Poklonkování a pochlebování bylo ovšem přirozenou věcí v době, kdy na trůně seděla svobodná královna. Také nalézala největšího zalíbení v titulu »panenská královna«, a nic ji tak netěšilo, jako Shakespearova slova, napsaná k její poctě: »Vznešená Vestálka panující Západu, která odmítá šípy Kupida, a v dívčím snění, nespoutána, volna, kráčí cestou svou!«

Jest v paměti i její odpověď z r. 1559 na přání národa, aby se provdala: »Co na mne jest, jsem spokojena, jestliže prostý, mramorový

kámen světa bude hlásat, že žila královna i vládla takou řadu let, a zemřela jako panna.«

O stavu státních financí za vlády Alžbětiny mnoho bylo různými historiky zaznamenáno. Na mnoze mínění se rozcházejí. Ale zdá se býti jisto, že nebyly skvělé. Lid obecný byl chudý, proto královna neuvalovala velkých daní. Spíše hleděla, aby bohatá šlechta a boháči vůbec přispívali k obecnému dobru. Ovšem způsob, jakým peníze do prázdných pokladen sháněla, připomínal silně způsoby tehdejších Rusů a Turků. Výpůjčky státní rady byly hotovou válečnou kontribucí, za hotové peníze byly sice vydány papíry a úpisy, ale skoro nikdy nebyly splaceny. Mnohý, o němž se proslechlo, že má nějakou sumu peněz, byl vyzván rozkazem nejbližšího úřadu, státní pečeti opatřeným, že královna požaduje od něho půjčky. Chtě nechtě musil poslechnouti.

Alžbětě, povyšující a odměňující hojně své milostníky, nedostávalo se dosti peněz a významení pro ministry a státníky, kteří velmi často přišli v její službě na mizinu.

Proto také dávání i braní úplatků bylo z nejhorších zjevů té doby.

Arcibiskupové i chudáci neostýchali se přikládati peněžité dary ke svým žádostem a prosbám. Ministři i soudci brali bez uzardění, nestarajíce se ani valně o vyřízení žádostí. Burleigh prodával farní i jiné kněžské úřady a hodnosti; stejně počínal si i Lord Bacon.

Ale jednání samotné královny, malé platy a vůbec smutné vyhlídky do budoucna omlouvají tyto jinak velmi zasloužilé muže. Než není zde místa na zjišťování příčin, které by mohly to neb ono objasniti.

Při všech chybách a výstřednostech Alžbětiných musí být uznány její velikost, její pravé anglické srdce a neúmorná snaha udělati lid svůj šťastným a spokojeným!

»Málo je těch,« píše Mr. Froude, »kdož, podrobeni jsouce tak bedlivému pátrání a badání, vyvázli by bez potupy a hany!«

VII. Shakespearův Londýn.

Londýn té doby nebyl tak veselý jako Paříž ani tak živý a věhlasný jako Antverpy, an, střediskem vznešeného a společenského života jako Benátky.

Nicméně pro tehdejšího Angličana byl městem čarovným. Jeho věže a paláce, biskupské residence, panské taverny, krásná Temže, ruch obchodní, množství cizozemců, bohaté společnosti obchodní i heroismus tehdejší doby činily jej poetičtějším, nežli je dnes, kdy Bohatství je naší věrou, Spěch naším společníkem a Pokrok naší musou.

Bohatí opouštěli svá rozkošná venkovská sídla, aby v sídelním městě užívali kratochvílí. K soudním dvorům, když zasedaly, přicházel pravidelný počet návštěvníků, kteří však zdáli se více pozornosti věnovati zábavě a tabáku než vyhrání procesů.

Ctižádostiví dvořané, nadějeplní duchovní, podnikaví obchodníci i poetičtí snílkové stejně byli zaníceni pro čarovnost Londýna.

Poloha, starožitnost, živost se všemi podmínkami dobrého žití, nevyjímaje ani dobrá jídla a vybraná vína, činily Londýn městem zázračným v očích obyvatel doby Alžbětiny.

Zevnější vzhled města byl dosti pitvorný. Staré, šedé zdi obepínaly město, jsouce vojensky střeženy. Brány byly stejně nápadny jako bílé uniformy městských žoldnéřů na stráži stojících, s červenými kříži na zádech, kteří představovali stejně udatnost pro britskou vlajku, jako smrt v její obraně.

Na severní straně města byla různá pole, jichž jména se posud udržela. Mezi nimi tu i tam stály jednotlivé domy a větrné mlýny zcela holandského vzezření, pohybující se ve svěžím větru. Finsbury bylo močálovité místo, na němž městští lukostřelci se cvičili; Spitalfield, travnatá pláň s cvičištěm dělostřelců a tržištěm; Smithfield *) či Smoothfields, nehrazená plocha, kde pořádány různé tělocvičné hry, prodávání koně a upalování kacířů. Na východě trůnil londýnský hrad (Tower of London), černý stářím, vyzbrojen děly a hákovnicemi a reprezentující stejně nádheru a vznešenost královského sídla, jako moc, treštající zrádce!

Blízko byl Wapping, původní přístav londýnský, s uzounkými uličkami, plnými pekař-

---

*) Finsbury, Spitalfield i Smithfield jsou dnes ve středu města.

ských krámků a provazníků, robících lodní lana. Taverny s černými průčelími, úzkými dveřmi a okénky s malými, do olova zasazenými skly, pokojíky plnými kouře a hlučících námořníků byly v každé téměř uličce.

Zde odvážní kupci najímali lodníky na dobrodružné výpravy, zde pamfletáři, písničkáři i pěvci balad noc co noc shromažďovali materiál ke svým dlouhým námořním bájím o Drakovi, španělských vodách, mouřenínech i palmových hájích.

Na západě scéna vyplněna byla samotami, stromovím a silnicemi rozbíhajícími se do země.

Marylebone*) a Hyde Park byly královskými honitbami s panským domem, v němž poslední dobou sídlil hrabě z Oxfordu.

Picadilly**) byla cesta, vedoucí do romantického údolí, svlažovaného potokem; místo hojně navštěvované lékárníky, kteří tam trhali náprstníky četně tu rostoucí, hledané při chorobách srdečních.

Chelsea bylo vesnicí, Pimlico samota, kam v neděli londýnští výletníci si chodili pochutnávat na puddingu a paštikách.

Westminster byl samostatným městem s královským palácem, obrovskou slavnostní i soudní

---

*) Marylebone, třída londýnská, severozápadně od City.

**) Picadilly, dnešních dnů jedna z nejnádhernějších čtvrtí města.

síní,*) překrásným opatstvím**) a známou almužovnou. King Street***) byla plná krámů, ale ulice sama v tak bídném stavu, že když panovníci jezdili tudy k zahájení parlamentu, prkna a klády musily býti kladeny do děr, aby vozy bezpečně mohly projeti. St. James's Park byl obehnán zdí z červených cihel; uprostřed stál palác Jindřicha VIII., vystavěný pro Annu Boleyn.†) Whitehall††) byl na vrcholu své slávy. Charing†††) byla samota. Strand¹⁾) byla již tehdaž vydlážděná třída, se strouhami na vodu po obou stranách a jakousi promenádou pro vystrojené dámy, projíždějící se tu v mušlovitých kočárcích. Na severní straně Strandu stálo jen několik domů mezi dřevěným domem a úzkou cestou, která tvořila

*) »Great Westminster Hall«, obrovská síň, kde dříve konány různé slavnosti a držány soudy nad Lordy. V lednu r. 1649 odsouzen zde král Karel I. k smrti.

**) »Westminster Abbey«, chrám s opatstvím, pohřebiště králů a slavných mužů. Množství pomníků a památníků.

***) Ulice mezi Whitehalle a náměstím Parlamentním.

†) Manželka Jindřicha VIII., matka král. Alžběty. Byla r. 1536 odpravena.

††) Palác, sídlo králů.

†††) Charing, mezi City a Whitehallem.

¹⁾ Nádherná třída, vedoucí z City k Trafalgar Squaru.

Temple Bar,*) rozhraní to Londýna a Westminsteru, s kostelem St. Mary-le-Strand.

Jižní strana Strandu ozdobena byla nádhernými biskupskými residencemi a panským sídly, zdobenými vížkami, s velkými zahradami plnými stromů, táhnoucími se až k řece a ozařovanými proudy stříkajících fontán.

Na jižním břehu Temže, Lambeth**) se svým palácem a kostelem, a Vaux Hall, byly hlavními objekty. Zde stálo několik selských dvorců, a rozkládaly se překrásné zahrady. Southwark, osada s palácem, vězením a divadlem i starým »Tabard Innem«,***) měla rovněž své kouzlo. Jak uvidíme, bylo zde vlastní sídlo Shakespearovo.

Obklopen samotami a vesnicemi, s mohutným dubovým a bukovým stromovím, tichými větrníky a šlechtickými letohrádky s prolamovanými zdmi, vížkami a vysokými špičatými střechami, na nichž vlály praporce, skýtal Londýn, byť i trochu zatemněn dýmem z páleného dříví, rozkošný, ba nádherný pohled.

Nesmíme zapomenouti na Temži. Jaký to pohled! Vody čisté a světlé, plny lososů a

*) Temple Bar, stará brána. r. 1878 zbořená. Dle starého zvyku, panovník chtěl-li jet do City, musil Lorda Mayora žádati za povolení.

**) V paláci lambethském sídlí nyní arcibiskup z Canterbury.

***)) »Tabard Inn«, známá hospoda z »Canterburských povídek« od básníka G. Chaucera.

jako posety sněhobílými labutěmi! Nesčetné čluny brázdí její vlny. U břehu trčí vysoké stěžně do vzduchu. Lodice s hedvábnými stany, obsazené zářícími, nakadeřenými dámami, s péry na hlavách, volně plují po řece. Kavalíři je provázejí. Za šplouchání vesel zaznívají basové hlasy lodníků: »Heave and how, rumbelow.« *)

Za noci upomínala Temže na laguny benátské. Zahrady paláců a letohrádků, vedoucí k řece, měly terasy a schůdky až u samé vody. Každý šlechtic měl vlastní bárky s hedvábnými stany a též vlastní veslaře. Na terasách plápolaly pochodně a hořely lucerny. Na schůdkách stávaly krásné ladies v pestrých střevících na nožkách, s maskami na tvářích a s vyšňořenými kavalíry ve vyšíváných pláštích po boku. Společně ubírali se do Richmondu neb Westminsteru k večerním slavnostem a radovánkám.

Odpůldne celé společnosti, vtipně se bavíce, na lodicích křižovaly řeku, jistě k návštěvě divadla »Globe« na »Romea a Julii« nebo na »Hamleta královice dánského«.

Večer zářila světla na čeřících se vlnkách, loutny zněly, a pathetická balada »Pryč s temnotou, ať zazní smích!« nesla se vzduchem.

---

*) Odměřené provolávání námořnické za veslování neb jiné práce. Asi jako »hej žup!« našich dělníků.

Mezi nynějším mostem »Black-friars« a »Southwark bridge« jest pruh země, tak zvaný Bankside. Zde stávalo divadlo »Globe«, jednoduché, nenádherné — ale věkopamátné svojí historií i původem.

Poblíže byla »Paris Garden«, známá medvědími jamami, hojně oživená v neděli měšťany, ženami, učedníky a jich milenkami.

»Medvědi, býci i jiné bestie byly tu držány ke štvanicím; rovněž ve zvláštních psincích psi pro štvání. Šelmy byly chovány v místech ohrazených, aby diváci pohodlně a bezpečně mohli se na ně dívati« — tak popisuje zahradu Stowe.

Sem byl na rozkaz Alžbětin uveden i vyslanec francouzský, aby na vlastní oči viděl pravý anglický sport.

Ve »Falcon Innu« poblíže Paris Gardenu Shakespeare, jeho herci i přátelé básníci často večereli po představení v »Globu«.

Shakespearův dům byl někde mezi mostem londýnským a southwarkským v nynější ulici Clink Streetu.

Dále k západu rozpínal se dvaceti oblouky přes řeku památný most »London Bridge«. Vypínal se 60 střevíců nad hladinou Temže, a délka jeho od konce ke konci páčila se na 926 střevíců. Byl to jeden z divů tehdejší doby, a žádný cizinec neopomenul jej navštívit. Množství krámků a bud stálo po obou stranách

mostu, a byly obsazeny ponejvíce špendlíkáři, kteří právě v té době zahájili soutěž s nizozemskými. Mostní věž, na jižním konci mostu, zdobena byla třemi sty státními hlavami, trčícími na tyčích, ohromným špendlíkům se podobajících — upomínka to na zrádce a nevěrce! Jekot vln, narážejících na pilíře mostní a proudících mezi nimi, byl ohlušující. »Hluk londýnského mostu není ničím proti jejímu jazyku!« praví se v Beaumontově a Fletcherově*) hře »Woman's Prize«.

Shakespeare i Ben Jonson často chodili přes tento most o svých návštěvách v City. Vydáme-li se s nimi procházkou hlavními tepnami města, uvidíme mnoho zajímavostí té doby. Nechtějíce obdivovati špendlíky za okny bud a krámů na mostě, vstoupíme rovnou do City. Tu na pravo je Fish Street Hill, na němž a v »dolením Saint Magnus Corner«, stál Jack Cade**) se svými rebely, jak popsáno v druhém díle »Jindřicha VI.« Dvě staro-

---

*) Beaumont a Fletcher, současníci Shakespearoví, napsali společně asi 50 divadelních her. »Woman's Prize« má být jakýmsi pokračováním Shakespearova »Zkročení zlé ženy«, kde Petruchio je zkrocen svou druhou ženou.

**) Za Jindřicha VI. (1442—61) vzbouřil se jmenovaný Jack Cade, nazval se Johnem Mortimerem a s 20.000 přívrženci r. 1450 opanoval City. Byl však opět poražen, zabit v boji, a hlava jeho nastrčena na věži londýnského mostu. Popsáno v 2. díle Shakespearova »Jindřicha VI.«

dávné hospody, zde stojící, zasluhují zmínky, »Black Bell«, kdež dříve bývala residence Edwarda, Černého prince,*) a »Kings Head Tavern« (= »Králova hlava«).

Zatím, co díváme se na posady s rybami a oceňujeme tresky, úhoře a jiné živočichy mořské, umístěné v pletených koších, Ben Jonson zaskočil do »Kings Head Tavern«, žádaje velmi hlučně o číši kanárského vína.

Po několika krocích přijdeme k »East Chepe«.**) Kuchaři v bílých zástěrách křičí o závod: »Čerstvá žebírka!« a »Paštičky dobře pečené!« — Však hle — není to Sir John Falstaff, nejveselejší hříšník, jakž právě zahýbá do Boars Head Innu na malé občerstvení a za ním — toť paní Quickly, (z »Veselých žen windsorských«) patrně jej hledající?

»Jdi, přines mi sklenici sektu!« volá Sir John, a jistě je to červený nos Bardolpha, zářící a odrážející se od bílého čepce paní Quickly.

*) Známý z bitvy u Kresčaku ve Francii (1346); nejstarší syn krále Eduarda III., nar. r. 1330. První, který dostal v erb tři černá péra českého krále Jana Lucemburského. Černý princ zván dle černého brnění, jež nosil.

**) Na náměstí, utvořeném několika sbíhajícími se ulicemi, na místě, kde dnes stojí socha krále Viléma IV., stávala hospoda »Boar's Head Tavern«, v ulici East Chepe, zvěčněna Shakespearem v »Jindřichu IV.« a ve »Veselých ženách windsorských«.

Necháme veselého rytíře u číše a budeme pokračovati v procházce. Po levici naší táhne se Cannon Street, znamenitá to ulice, pověstná svým »London Stone«,*) stojícím na jižní straně.

Jmenovaný již Jack Cade, udeřiv na kámen mečem, zvolal:

»Ted' jest Mortimer pánem města. A tady, sedě na Londýnském kamenu, nařizují a poroučím, aby na obecní outraty městským trativodem **) po celý první rok našeho panování neteklo nic než samý klaret!« (červené vino ***). Gracious (nyní Gracechurch) Streetem, rostlinným trhem, běheme se dále, až přijdeme do Fenchurch Streetu, na dřívější trh senný, odkud na levo běží ulička, obydlená půjčovatelí peněz, penězoměnci a majetníky zastaváren. Je to známá Lombard Street. V domě, na jehož štítu vymalován »cvrček«, žil Sir Tomáš Gresham, zakladatel »Královské Bursy«.†) Prazvláštní kroje tu viděti. Mezi ctihodné občany z Mantovy a Padovy v domácích oblecích, s červenými náběrami mísí se kytle Židů.

Naše cesta vede na Cornhill, čili obilní tržiště, kdež je plno krámků se starým odě-

---

·) Londýn založen byl Římany. »London Stone« (kámen) jest starořímský mílník.

**) Stará studna na Cheapside.

***) »Jindřich VI.« díl II.

†) Vystavěna r. 1564—70. Nynější nová budova vystavěna r. 1842—44.

vem. Byl-li kdo za noční šarvátky neb rvačky oloupen o klobouk, plášť či kord, jistě příští den najde jej zde vystavený, se slušnou cenou v anglické měně.

Bursa je nádherná budova, »bursou« nazývá ji lid. Skladá se z vyvýšené části, zvané »Pawn«, plné bazarů a stánků se samými cennými věcmi. Za večera, o skvělém osvětlení dámy a páni zde promenují a se baví. Přízemí a čtyřhranné nádvoří jsou ustavičně plny ruchu a šumu. Směs všech možných jazyků a nářečí, jednajících buď o poměrech v Tripoli neb situaci na pobřeží Francie, či o ceně papírů, div že člověka neohluší. Slyšeti vedle jazyka domácího i ruštinu, holandštinu, frančinu, vlaštinu atd.

Chceme-li při denním světle prohlédnouti si zahálčivé galány a dandy tehdejších dob, musíme do kathedrály sv. Pavla. *)

Promenování u sv. Pavla bylo tehdy šetrně nazýváno »obědváním s vévodou Humphreyem«, kdežto večerním dostaveníčkům na burse dostalo se jména »večeří se Sirem Tomášem Greshamem«.

Pro změnu obrátíme se nyní k Poultry, podívat se na labuti, připravené k nastávajícím měšťanským svátkům. Jsou tu dobře zna-

---

*) Kathedrála sv. Pavla r. 1561 vyhořela i ponechána léta v tomto stavu. Sklepy a krypty upraveny v dílny a vinárny, veliká loď chrámová k procházkám i nazvána »St. Paul's Walk«.

menány, vystaveny na obdiv, jedna ze zvláštností kuchyně Alžbětiny doby. Londýnští uličníci jsou tu zastoupeni v plném počtu. Mají přepásané kamizoly a rozedrané vlněné čepice. Na pravo je sídlo Židů, cechu to sice pronásledovaného, ale někdy velmi potřebného. Trochu dále leží Bucklersbury, obydlené obchodníky s kořením. John Falstaff praví kdesi o švihácích, že »voní jako Bucklersbury«; týká se to patrně rozmariny a levandule, oblíbených voňavek té doby.

Jdeme dále na Cheapside, neopomenuvše prohlédnouti si »Standard«, kde Lord Say byl popraven Cadeovými vzbouřenci.

Dále viděti jest překrásný kříž,*) pěkně upravený, i kamennou studnu uprostřed ulice, starobílou, šedou stářím, obklopenou služebními děvčaty v bílých šněrovačkách a červených sukních, nabírajícími vodu. Zlatnické krámy zdejší vystavují benátské poháry, konvice, kruhy do uší, ozdoby a jiné různé cetky, jak o tom vyprávěli poslové nizozemští, přišedší do Londýna žádat za anglickou pomoc proti Filipu španělskému.

Perské hedvábí, turecké koberce, kašmírské šály i spousty zboží pařížského vkusu viděti zde za okny krámů; na mnoze kořist to ze

---

*) Postavený Edvardem I. na památku manželky Eleonory († 1290).

španělských galleon, které nikdy nedojely cíle své cesty.

Naše nejbližší návštěva platí Bread Streetu, plné lákavých hostinců. Každý lepší dům je hostincem a každý má svůj štít, visící vám nad hlavou, pověšený nad hlavním vchodem, nebo namalovaný na omítce zdi. Číslo domů jsou úplně neznáma. Hledáme jméno »Mermaid« — zde právě jest, prostranný pohodlný hostinec, s průčelím bohatě řezbou ve dřevě zdobeným. V ulici bydlí znamenití obchodníci, ale nejsou oni to, s nimiž chceme se zde setkat. Je to famósní »Mermaid Club« — a ten pán, jenž právě vstupuje, snivých očí, zamýšleného výrazu ve tváři, špičaté brady, oděný v široké, krátké spodky, není nikdo jiný než jeho president — Sir Walter Raleigh.

Vstoupiv, ptá se po Shakespearovi a Fletcherovi. Zajisté že tento večer jakož i jiné dny znamenitá společnost zasedati bude zde kol čtyrhenného stolu. Páni sedávají na rovných, dřevěných židlích a při dobrém, sladkém víně rozmlouvají a baví se, jako od takových vtipných mužů lze jen očekávati. Jsme obeznámeni s jejich jmény — Shakespeare, Jonson, Beaumont a Fletcher, básníci, disputují s vtipným Seldenem *) i rozmarným Donnem. **)

---

*) John Selden (1584—1654) učenec a státník.

**.) John Donne (1573—1631).

Slyšeti je, míti podílu na jejich slovních potyčkách, viděti Jonsona, těžkopádného, neobratného jako španělská galleona, a Shakespeara, švižného jako anglická brigga, jemného Fletchera a jako ocel břitkého Seldena, toť požitek, který by nás jak náleží pobavil.

Velkolepý Sv. Pavel nedaleko zvedá své téměř k nebesům.

Je to mohutná budova, pokrývající tři a půl akru půdy. Chrám, stavěný z čistého kamene, kontrastně vyniká mezi černými fantastickými domy kolem — jako v pohádce! Zde možno viděti ledacos »podivného«, nezvyklého, mnohou »zvláštnůstku« doby. Poněvadž nenosíme ostruh, choralisté u dveří stojící nebudou nás obtěžovati o zpropitné.

Ve dvojí řadě gotických sloupů překvapí nás pestrobarevný dav, zde se procházející. Lze cos takového viděti v některém chrámu Páně na celém ostatním křesťanském světě? Sta lidí obého pohlaví vyšlapuje si zde sem a tam. Páni vyšnoření, v pestrých oblecích chřestí svými pozlacenými kordy v sametových pochvách, smekají péry zdobené klobouky, koketně pohazují lemované pláště na zad, aby bylo viděti zlaté řetězy; načechrávají vousiska a házejí milostnými pohledy. Šepotají, klejí, najímají sluhy (»Já ho koupil u sv. Pavla« — praví Falstaff o Bardolphovi), povídají si o nové divadelní hře, o posledním pamfletu, novém rekovném činu Drakovu či vrtochu Filipa

španělského. To jsou svato-pavelští kavalíři, chcete-li darmošlapové, modní lvové dne i jejich napodobitelé, vtipkáři, hlupci, padouši i zloději. Lidé bez zaměstnání hledají tu patrona, zamilovaní předčítají přátelům sonety, jež sami napsali a ještě častěji opsali. Směšní dandyové vzbuzují tu pozornost města svými nezvyklými, podivnými kamizolami a vysokými klobouky, pořízenými dle poslední cizí módy. Zjevy i karaktery se zde mění a střídají jako barevné střípky skla v kaleidoskopu. Puritáni, s vyšitými citáty z Písma na košilích; šlechtic, čekající u samých dveří taverny, až dostane apetit; venkovský zeman, všemu se obdivující, cizího vzezření; zloděj a školák; učený doktor a sedlák; kněz a herec, onen v černé říze, tento v červeném hedvábí; námořní kapitán v modrém, vlaský hrabě v třešňovém sametu; otrok temné pleti v bavlněném turbanu; španělský Grand, ověšený zlatem a drahokamy; vše v nejpestřejší směsi, nejlepši školou pro ty, kdož chtějí studovati karaktery i život, zde možno nalézti Hamleta, Merkuria, Tybalta i Romea. Jak přebohatou podívanou skytá tato scéna — scéna plná komedie, romantiky i tragedie!

Podobnou podívanou můžeme viděti i ve starém »Temple Churchi«, ba i v opatsví westminsterském.

Kdož chtějí dobře obědvati, a mezi ně náležíme i my, uvelebí se v jídelně »Tarleton«

v Paternoster Row.*) Zasedneme a ochutnáme zvěřiny, paví a krémové paštiky, neopomenuce bedlivě pozorovati svatopavelské kaválíry, jak kouří mezi jednotlivými mísami a pijí z velkých pohárů »ale« (pivo) nebo sekt.

Po obědě zase jiné zvláštnosti upoutají naše zraky. Jdeme-li dolů ulicí Fleetskou**) (Fleet Street), mineme domy, obydlené mnohými věhlasnými muži té doby, uvidíme vězení fleetské***) i výstavu mořských oblud můžeme navštívit. »Autolikové« †) stojí v ulici a nabízejí své zboží, krásné kočáry projíždějí tudy ku Strandu, a veselé, pestře oděné, stále dobře naladěné davy lidu proudí ulicemi. Tu vidíme dvořanína vracejícího se z Whitehallu; muž na koni, s přílbou na hlavě, jistě vrací se z parku st.-jameského, z turnajové hry; jiný v bohatém příčkovaném obleku jest sokolník, který ještě před hodinou pouštěl svého ptáka v St. Mary-le-Bonne. Dva páni vážného vzezření, v šarlatových pláštích, jsou zástupci londýnské City, byli ve Westminsteru při politické diskusi; tam onen elegant v klobouku

---

*) Paternoster Row, ulice severně od sv. Pavla; nyní jsou zde hlavně vydavatelské a knihkupecké závody.

**) Fleet Street, nyní nádherná třída v City.

***) Vězení fleetské, později do něho zavírání dlužníci, ohromná budova, nyní ovšem již zbořená. Viz »Klub Pickwicků« od Charlesa Dickensa.

†) Autolikus, kramář ze Shakespearovy »Zimní pohádky«.

s bohatými pery je Wriothesley, hrabě ze Southamptonu, osobní přítel Shakespearův, jemuž tento věnoval »Venuši a Adonisa«. Jde právě do svého domu na Holbornu.

Proti nám, na druhé straně Temple Baru, je »Essex House«, o němž Spencer co nejchvalněji se zmiňuje, a kdež on i Shakespeare byli častými hosty. Zde procházejí se hezké ženy města, spíše veselé než duchaplné, dívají se na vznešené dámy i pány, začez se jim dostává hrdého odbytí oněch a něžné pozornosti těchto.

Oko je umdleno pohledem na měnící se barvy, nezvyklé scény a různé podívané. Zdá se nám, že život je jediným svátkem pro dobrou polovinu přítomných; jedni pospíchají do divadla, jiní ke štvání medvědů, všichni šťastní, s pečeti veselí a bezstarostnosti na čele.

Obrátíme nyní kroky své do »Temple Gardens« *) sami, neb oba naši přátelé herci nás již opustili, aby mohli se připravit k odpolednímu představení na »Globu«. I my shlédnuvše večerní promenádu na »burse« a po večeři zažité v »Popes Headu« vrátíme se na jižní břeh Temže, na Bankside.

---

*) Zahrady, kde dle Shakespeara »v' Jindřichu VI.« (II. jednání, 4. scéna) trhají bílé a červené růže, jako odznaky domu Yorku a Lancasteru.

Postojíme-li o půlnoci v zamyšlení na londýnském mostě — hlahol zvonu z kostela St. Clementa právě umlknul — můžeme říci s Falstaffem: »Slyšeli jsme půlnoční zvony, Master Shallowe.«

Nyní můžeme pronést celkový úsudek o dojmu, jakým na nás působí město. Ulice jsou úzké, špatně dlážděné, bez chodníku a bez kolů, chránících chodce od koní a povozů. Čím ulice jsou užší, tím jsou i tišší a klidnější domy v přízemku; ale plny hluku, klepu a hovoru v hořeních patrech, kde druh křičí na druhu z okna do okna. V dešti i ve slunci můžeme se pohodlně a bezpečně procházeti pod výstupky hořejších pater a pod různými štíty. Z hořejších oken visí do ulice za noci lucerny; často za zvláštních příležitostí neb při nahodilém neštěstí ponocný volá: »Vyvěste svá světla!«

Pískání a hlučení za noci je sice zakázáno, jak v »nařízení o řádu na třídách« můžeme se dočísti, ale jako mnoho jiných i toto se nezachovává. Rvačky a křiky jsou na denním, vlastně nočním pořádku.

Vůně dobře upravených jídel dotýká se našich chřípí, jdeme-li kol taveren, v nichž tlusté hostinské mrštně přijímají »testers« a mění koruny.

Slyš! Naše dumání je přerušeno tenorovou písní, zaznívající se stupňů terasy od

samé hladiny řeky. Zpíváť to zamilovaný se-
ladon své rusé miss:

»Kdo Silvie, co ona jest?
že velebí ji všichni juni?
Zbožná, krásná, moudrá jest;
tolik rajských vnaď jen u ní,
že z nich jí musí obdiv kvést.« *)

Měsíc vyšel a hle — tam Julie! Nahýbá se
s balkonů, hledí na vlnky krásné Temže a sní
o svém Romeu. Na řece viděti ohnivě jiskry —
toť pártie kavalírů, vracejících se z »Medvědí
zahrady«. Rozprávějí, žertují a smějí se, kouříce
při tom z dýmek s hlavicemi stříbrem kova-
nými.

---

*) »Dvě šlechticů veronských«. Jedn. IV. Scéna 2.

VIII. Divadlo.

Obecenstvo bylo uvyklo na hudební pantominy a představení, při nichž skytala se hojná pastva pro oči.

Dřívější misteria *) a miracle **) byla původně představována duchovními a mnichy v kostelích, a pokračováno v nich i po reformaci. ***)

Za královny Marie †) byla podkladem těchto her víra, již královna vyznávala, za Alžběty byly provozovány s větší okázalostí a prodchnuty protestantismem.

---

*) V misteriiích byly předváděny události ze starého i nového zákona, na př. pád člověka, jeho vysvobození atd.

**) miracle (hry zázrakové), představovaly legendy o světcích, mučedlnících atd.

***) Tato představení, v nichž mniši představovali allegorické figury Světlo, Zemi, Nebe a pod., byla v květu až do konce 14. století.

†) Marie, dcera Jindřicha VIII. a první jeho ženy Kateřiny Arragonské, panovala od r. 1553—58.

Ale je dosti pochybno, měly-li tyto hry nějaké účinky na obecnstvo. Nedostatečně vzdělaný lid miloval spíše to, co bezprostředně působilo na sluch i zrak.

Změnu způsobila představení, pořádaná ve shromáždistiích a domech obchodních i průmyslových společenstev (Guild-Halle). V rukou těchto vstoupila misteria do jiných fasí a upravila cestu veselým, humoristickým alegoriím, z nichž později zrodila se komedie.

Tato cechovní představení byla hrána obyčejně na veřejných třídách Londýna, Coventry, Yorku, Chesteru a jiných starých měst.

Každé společenstvo, či cech, mělo vlastní pohyblivé lešení, na čtyřech kolech, sestávající z pokojíku, záslonou odděleného od obecnstva, kde se herci oblékali, a z části hořejší, otevřené, na níž se hrálo. Lešení bylo dovezeno pravidelně na nějakou křižovatku ulice, neb větší prostranství, kde mohlo se shromáždit větší množství obecnstva. Představení byla pečlivě prováděna za přítomnosti městských autorit i svátečně naladěných měšťanů.

O velkých národních svátcích bylo několik takových představení pořádáno současně na různých místech. Ženy v bílých čepcích a dítky koukaly z oken a arkýřů svých příbytků, kdežto muži slavnostně oblečení stáli v ulici a poctívali svými poznámkami herce — pekaře, tesaře, koželuhy i kuchaře, předsta-

vující patriarchy, anděly, ďábly neb jiné představy dle svých nejlepších schopností. Rekvi-sity, scéna i kostumy byly co nejjednodušší, primitivní.

Ještě dlouho potom, kdy tyto cechy a společenstva pozbyly svého významu v obchodu a průmyslu, pokračovaly v pořádání výročních představení. Ale většinou přestaly již existovati v prvních letech Shakespearova života.

I jiné věci měly vliv na divadlo a hry.

Mocná šlechta žila dosud po starém způsobu feudálů. Pořádali hostiny v obecních dvoranách a přijímali návštěvníky i přátele s velikým leskem.

Nebylo žádnou zvláštností, že ten či onen šlechtic pořádal hostinu pro sto i více osob; po tabuli následovala zábava, při níž divadlo bývalo na prvním místě.

Hudbou provázené alegorie a mezihry*) i jiné zábavné představy byly velmi oblíbeny.

Obsahem alegorií byl zpravidla boj dobra a zla, a byly jimi na jeviště uvedeny na př. Moudrost, Spravedlnost, Nesmrtelnost a jiné.

Mezi přestávky vtěsnány byly mezihry, provázené hojnou dávkou humoru a vtipu, na čemž domácí clowni měli hlavní podíl. Jak patrně, tyto mezihry první vymkly se ze sta-

---

*) Mezihry (interludes) povstaly již v době her zázrakových. Byly to krátké hříčky humoristické, hrané v přestávkách k obveselení obecnstva.

rých tradic, neobsahující již ani stopy čehosi náboženského.

Mezihra o Pyramu a Thisbě, provedená Klubkem, Piskálkem a přátely ve »Snu noci svatojanské« jest popsána :

»toť hra, můj kníže, as
na deset slov.«

Jest hrána na počest sňatku Thesea, knížete athenského, a Shakespeare věrně uvádí nám Kdouličku tesaře, Švihlíka truhláře, Klubka tkadlce, Piskálka spravovače měchů, Čenicha kotláře a Hladomora krejčího. Toť nic jiného než velezdařilá satira na herce-řemeslníky z představení cechů a společenstev.

Philostrates, pořadatel zábav, vyslovuje se o nich :

»lidé rukou mozolných,
již lopotí se tady v Athénách
a nikdy duší nepracovali,
a teď své necvičené paměti
si trýznili hrou k sňatku vašemu.«

Humor tohoto představení i předcházející zkoušky je nenapodobitelný.

Porada o »zdi« a »měsíčním světle« zpravují nás s neodolatelným humorem o primitivnosti tehdejších rekvizit. Milenci mluví spolu skulinou ve zdi. »Takovou zeď mi tam jaktěživi nevpravíte,« praví Čenich. »Nuže« — po-

vidá Klubko — »ať už ten neb onen, jeden musí představovat zeď; i ať se ohodí troškou vápna nebo lepenice, nebo vůbec nějakou omítkou na znamení, že je to zeď; a prsty ať drží takhle; — a tou skulinou ať si pak Pyramus a Thisbe šeptají.«

Jiný muž s lucernou představuje měsíc. Poznámky Theseovy i jeho družiny ilustrují znamenitě staré »mezi hry« a tvoří snad nejzábavnější její část.

Měsíční světlo: »Ta lucerna jest měsíc rohatý.

Demetrius: Měl by nosit rohy na hlavě.

Theseus: Jest v úplňku, a rohy není mu na kole vidět.

Měsíční světlo: Ta lucerna jest měsíc rohatý; já sám se zdám být mužem v měsíci.

Theseus: To je ta největší mýlka ze všech, co jich tu bylo, ten člověk by se měl skrčit do lucerny. Jak jinak může býti muž v měsíci?

Demetrius: On se tam neodváží pro tu svíčku, neboť, jak vidět, ta už dodělává.

Hippolitta: Ten měsíc mne nudí; kéž by se proměnil!

Theseus: Podle malého světélka jeho rozumu se zdá, že ho již ubývá. Ale z dvornosti a k vůli pořádku musíme dočkat jeho doby.

Lysander: Dále, Měsíčku!

Měsíční světlo: Vše, co vám ještě říci mám, jest, že ta lucerna jest měsíc, já že jsem muž v měsíci, to chrastí že je moje chrastí, a ten pes že je můj pes.

Demetrius: To všecko mělo by v lucerně býti, když je to všecko v měsíci.« Atd.

Když v ›Jindřichu IV.« (I. díl, 2. jedn. 4. výstup) Falstaff představuje na žádost princovu krále (scéna v hospodě na Eastcheapu) a používá stoličky za trůn, dýky za žezlo a podušky za korunu, vykřikne hospodská: ›Ó můj Ježíši! na vlas, jako v komedii potulných herců, kterou jsem kdy viděla!«

Mezihry byly tedy vlastně smíšeninou všeho možného, hojně prosycenou vtipy, jež clown vystřeloval do obecenstva, často rázu, jak by se dnes řeklo, ›jarmarečního«.

K různým příležitostem byly ovšem psány i jemnější, více umělecké; tak na př. mezihry Heywoodovy*) byly krátké frašky, a uváděny v nich mnohé známé postavy žijících mužů i žen.

›Masks«, mumraje, tance a podobné okázalejší zábavy byly rovněž velmi oblíbeny, zvláště u dvora, neb za příležitosti královských návštěv na zámcích velmožů. Alžběta měla i svého pořadatele zábav, úřad to honorenovaný 10 librami ročně. Jeho povinností bylo mezihry, masky i jiné kratochvilné hry řádně vyzkoušeti, prohlédnouti rekvisity i obleky, vyslechnout úlohy účinkujících dětí a připra-

---

*) John Heywood byl u dvora krále Jindřicha VIII. šaškem. V jeho rukou staly se mezihry již jakýmsi samostatnými fraškovými hrami.

viti napsané vysvětlení pro vznešené hosty o všem, co má býti představováno; zcela, jak to činí Philostrates Theseovi.

Hudebníci, herci a ostatní spolupůsobící personál byli jím vypláceni. Záhavná družina Alžbětina sestávala z 18 trubačů, 6 houslistů, 6 flétnistů, 6 pozounistů, 10 pěvců, 4 herců meziher, 3 krotitelů medvědů a psovodů, kteří vyžadovali ročního nákladu 1289 liber 12 šilingů a 3¹/₂ pencí.

Herci meziherní (na rozdíl od později ustanovených »herců královských«) dostávali platů 3 l. 6 š. 8 pencí a 1 l. 2 š. 6 pencí na oblek ročně.

Nebylo to arci mnoho, ale Piskálek ve »Snu noci svatojanské« praví o zmizelém Klubkovi:

»Přišel o tři desetníky na den až do smrti; tři desetníky za den nemohly ho minout; a že by mu kníže nebyl dal tři desetníky na den za představení toho Pyrama, to chci viset!«

»Masks« byly příležitostní produkce alegorické, skládající se z deklamace, dialogů, provázených hudbou, tanci, zpěvy a scénickými efekty. Masky napsané Johnsonem, Dekkerem a Fordem*) jsou již skorem zapomenuty, ač

---

*) Ben Jonson (1574–1637), básník a herec, přítel Shakespearův. Jeho »masky« byly hrány šlechtici, ba i členy královské rodiny. Nejlepší jeho prací je komedie »Every Man in His Humour«. Shakespeare hrál v ní vlastní svou povahu. John Ford psal hlavně

mnohé z nich byly velmi duchaplny; ale »Comus«, »maska« od Milтона*), zůstala do dnešních dnů; byla jednou z nejlepších a nejčistšího slohu. »Masky« byly v poměru k moderní opěře tím, čím meziphra k moderní komedii.

Ať již ve Windsoru neb v Richmondu či na návštěvě u svých lordů, královna Alžběta vždy byla uctívána divadelní hrou a podobnými zábavami, jež velmi ráda vídala. Královnin sekretář Walsingham r. 1575 píše: »Není jiné starosti u dvora než hostiny, divadla a kratochvíle.« Mimo již uvedené družiny herců a hudebníků měla královna i čtyři sbory dětí, které pro její zábavu byly vydržovány — sbor svatopavelský, westminsterský, chapelský a windsorský. Jiný sbor hochů hrál veřejně na divadle blackfriarském. Shakespeare zmiňuje se o hercích hoších v Hamletu.

Původně hráli pouze hry pro ně zvláště napsané; později úlohy ženské ve všech dramatech i komediích. Ale ještě jiné hry bývaly pořádány, hry vyžadující velkého počtu lidí,

---

historky nešťastných milenců. Thomas Dekker spojoval jednoduchost prosy s velikostí poesie. Oba byli současníci Shakespe rovi.

*) John Milton (1608—74), básník »Ztraceného ráje«, napsal masku »Comus«, ač ji sám takto ne-nazval V prvních třech vydáních jmenovala se prostě »Mask«.

velké výpravy a ještě větší dovednosti. Tak ku příkladu za návštěvy Alžbětiny na Kenilworthu,*) r. 1575 kapitán Cox a jeho coven-tryjský sbor představovali celou bitvu mezi Angličany a Dány. Angličtí a dánští rytíři na válečných ořích narazili na sebe dřevci, rozvinuli pravidelnou bitvu, načež slezli s koní a skončili zápas krátkými meči, muž proti muži. Pěší vojsko následovalo jezdce, provádělo všeliké evoluce, až Dánové zahnání byli na útěk. Anglické ženy přivedly pak mnohé z nich jakožto zajatce. Autor či aranžér i všichni účinkující představení byli královně a bohatě odměněni.**)

Jiná zpráva poukazuje, že již tehdy nebyvali vždy spokojeni s »výpravou«. Sir Dudley Carlton píše o slavnostech, pořádaných o vánočních r. 1604—5:

»Na sníženém konci dvorany byl zařízen jakýsi velký stroj a ten se pohyboval. V něm byly umístěny představy mořských koní, ryb a jiných oblud, na nichž seděli mouřenínové. Nepřístupností bylo, že tam plovalo mnoho ryb, ač nebylo žádné vody.«

---

*) Robert Dudley hrabě z Leicesteru, milostník Alžbětin, uspořádal na svém hradě Kenilworthu v hrabství warwickském za návštěvy Alžbětiny velkolepé hry, slavnosti, honby atd.

**) Mistrně popsáno v románu Waltera Scota »Kenilworth«.

Ale zcela prazvláštní scéna jest popsána Harringtonem.*)

Když roku 1606 dánský král Kristian IV. navštívil krále Jakuba, byla na jeho počest pořádána alegorie, znázorňující příchod královny ze Sáby ke dvoru Salamounovu.

»Dáma představující královnu měla přinést množství darů oběma přítomným majestátům. Když se však zvedla s lehátka nebesy krytého, zapomněla na schody, převrhla kasetu se vzácnými dary do klína jeho dánského Veličenstva a skulila se k jeho nohám, ač spíše myslím, že padla do jeho náručí. Nastaly velký rozruch a spěch; ubrusy i šátky byly okamžitě pohotově, aby vše očistily. Jeho Veličenstvo vstalo a chtělo královnu ze Sáby vyzvati k tanci, ale zapletl se do dlouhého pláště a ponížil se k její nohám i byl rychle donesen do vedlejší komnaty a uložen do královského lože, kdež pak nalezeno mnoho stop po darech, jež Sába rozsypala na královský háv, a jež sestávaly z vína, krému, likérů, koláčů a podobných dobrých věcí. Hra i zábava pokračovaly, ač mnoho z přítomných musilo se uchýliti stranou, neb padali na zemi a vyváděli i jiné nepěkné věci; víno počalo účinkovati. Nyní vystoupily v bohatých kostumech Naděje, Víra a Láska: Naděje měla mluvití proslov, ale víno popletlo jí jazyk tou měrou, že musila

---

*) 1611—77, komoří krále Karla I.

odejít v naději, že král promine toto nutné zkrácení; stejně asi dělo se s Věrou, musila opustit královský dvůr, notně se potácejíc; zůstala jen Láska, a ta shroutila se dánskému Majestátu k nohám, jakoby žalem nad neslýchaným proviněním svých sester . . .«

Právem možno se domnívati, že scénickými alegoriemi ponenáhlu počal se vyvíjeti v lidu smysl pro opravdová divadelní představení a hry lidovému životu přiměřenější. Také vždy víc a více muži i ženy, příhody dne, panující zvyky a mody uváděny na scénu, ovšem prozatím jen v mezihrách.

Řemeslníci, nadšeni svými chvilkovými úspěchy, opouštěli řemesla a oddávali se romantickému životu kočovných herců. Klubkové, Piskálkové, Hladomorové i Švihlíkové putovali od místa k místu, vyhledávající svatby, výroční trhy, slavnosti a podobné, aby představovali různé kousky, jimž se byli naučili. Komediantské »karavany« (vozy) nynějšího věku jsou zbytkem toho toulavého života. Herci obyčejně nosili kostumy úloh, jež představovali, i na cestách, a rozumí se, že bývali často terčem mnohých ostrých i sprostých vtipů. A nebylo divu; musilo být velmi směšné podívání ku př. na pestře oděného krále, táhnoucího plachtový vozík, královnu krčící se na kouscích nábytku neb upravující oběd na ohni, rozdělaném u silnice; flitrem pošíitého anděla, pojíždajícího plnými ústy černý

chléb, neb Cupida, jedoucího na oslu. Ne méně rozkošně vyjímал se clown, který tak často představoval Moudrost, an kráčí klidně po boku rohatého, okopytěného čerta, jehož povinností bylo, na návsích rozsévati morálku mezi prosté venkovany.*)

Až do té doby nebylo žádných divadel. Ve městech hrávána divadelní představení v obecních dvoranách a guild-hallech; jestliže herci byli řádnou, pravidelnou společností, pod ochranou některého šlechtice. Také hráváno bylo na dvorech hostinců, většinou čtyřhranných, výborně k tomu účelu se hodících. Ba možno říci, že první divadla byla vlastně zde. Dvůr, na němž stál prostý lid, neboli »groundlings«,**) stal se tak parterem; nízké pavlače, táhnoucí se kolem dvorů, byly ložemi a galerií pro »lepší publikum«. Lehounké jeviště vystavěno bylo na jedné straně dvora. Na dvorech mnohých starých hospod anglických tyto galerie posud se zachovaly.

Jedním z prvních Alžbětiných nařízení bylo, odstraniti všeliké nepřístojnosti, spojené s těmito potulnými společnostmi. Licence k představením byly vydávány městskými úřady a Lordy.

Žádná hra nebyla dovolena, jestliže obsahovala »narážky na náboženství, vládu neb

---

*) Viz »Kenilworth« od Waltera Scota.

**) »Groundlings« od ground = půda, země.

něco, co bylo na ujmu obecnímu dobru!« — toť opět důkaz, že komedie vyrostla z meziher.

Vedle herců nižšího řádu, beze vší pochyby zbytku oněch starých herců řemeslníků, utvořily se společnosti herců skutečných. Tito putovali rovněž ode města k městu, ale náleželi neb vlastně hráli pod protektorátem některého mocného šlechtice. Konečně k tomu cíli vydán i rozkaz, že všichni potulní herci, nenáležející pod protektorát »některého z peerů království neb jiného hodnostáře,« musí si opatřiti licenci, podepsanou ode dvou sudí; jinak byli by pokládáni za vagabundy a ničemy. Listy o »právu« či povolení noseny s sebou »s pečeti a podpisem protektora« všemi společnostmi hereckými.

»Herci královnini«, na rozdíl od herců meziherních, stanoveni při dvoře Alžbětině r. 1583.

Jiné hlavní společnosti byly hrabat z Leicestru, Warwicku, Nottinghamu, Sussexu, Essexu, Derby, Hertfordu, Pembroke a Worcesteru; Lorda Strange, Howarda, Clintona, Chamberlaina,*) Lorda Admirala**) a Sira Roberta Lawa.

Některé z těchto společností hrály ve Stratfordu nad Avonou za Shakespearova mládí.

---

*) Lord Chamberlain, tolik jako Lord Komoří, tedy nikoli vlastní jméno.

**) Lord Admiral, nejvyšší hlava ve správě námořnictví.

R. 1587 společnost herců královniných, jinak i známá pod jménem »Burbage's Company«, navštívila Stratford, a poněvadž Shakespeare později s touto společností byl v úzkých stycích, zdá se, že návštěva její v rodném jeho městě měla rozhodující vliv na úmysl, odebrati se do Londýna a zkusiti své štěstí jako herec a básník. Tento výklad rozhodně je přirozenější, vzhledem na potomní jeho kariéru i povahu muže otevřeného ducha, znajícího cenu peněz, než všelijaké jiné romantické legendy a tradice.

Spor mezi společnostmi herců Lorda Leicestera, kteří měli královské povolení k provozování her, kdekoli jim bylo libo, a radou londýnského City vedl k založení prvního stálého divadla »Blackfriars« (1576).*)

Zřídil je James Burbage, otec tragéda Richarda Burbage, rodák ze Stratfordu nad Avonou.

Starším města nebylo to po chuti. Naříkali, že to je věcí neslýchanou, aby herci »žili a tyli z provozování her«, že divadlo je věcí nemravnou, a co hlavního, velké shromažďování obecnstva podporuje jen šíření nakažlivých nemocí. Mnoho ostrých výpadů bylo učiněno, a mor úzce spojován s hraním a herci.

---

*) Divadlo bylo zřízeno z bývalého kláštera Dominikánů »Černých bratří« = Black friars.

Zřídka kdy bylo více použito dvou jmen, počínajících stejnou písmenou, k zaměňování jich, jako v tomto případě. *)

Neznámý jeden kazatel se přičinil a shrnul to v tento syllogismus:

»Původem moru jsou hříchy, původem hříchu divadelní hry; tedy vlastním a pravým původem moru jsou herci!«

Mohl chudák udělati lepší vtip na otevřené stoky, kam bylo dovoleno házet všecku neřest, aneb na zlé nomoci, šířící Fleet Ditsh.**)

Ale všechno stotožňování herců a divadelních her s morem bylo málo platno. Ke konci století stálo již 10 divadel.

Lidová veřejná divadla byla »Globe« (1576) na jižní straně, »Curtain« (1576) severovýchodně od City, »Red Bull« v St. Johns Streetu a »Fortune« (1599).

Privátními divadly byly »Blackfriars«, »Cockpit« (dřívější zápasíště kohoutů v Drury Lanc) a »Whitefriars«***) (1576) na jižním břehu Temže. »Swan«, »Rose«, a »Hope« byly pouze nepatrnými divadélky. »Globe« bylo jakýmsi letním divadlem. Bylo šestihranné (uvnitř oválové), jeviště a lože byly kryty, střed otevřen.

---

*) Play = hra, player = herec, plague = mor.

**) Městský příkop kol City byl otevřenou cloakou.

***) Bývalý klášter Karmelitánů »Bílých bratrů«.

Divadla privátní byla kryta úplně, a dávala se zde představení večerní při světle svěc.

V divadlech lidových počínala představení o druhé neb třetí hodině odpolední. Hrán byl vždy jeden kus a trval 2 až 3 hodiny. Až do r. 1583 hráno bylo i v neděli.

Ceny míst byly: pit (parter) 6 pencí; v popředí neb místa vyhrazená (na jevišti) až i 2 šilingy a 6 pencí; lože 1 šiling, galerie 2 pence.

Konečně na 200 osob v Londýně hlásilo se k hereckému stavu. »Je to smutný pohled« — píše jeden výtečník či sběratel novostí státnímu sekretáři Walsinghamovi r. 1586 — »viděti, jak na 200 pyšných komediantů ve svých hedvábných oblecích prochází se městem, v němž na 500 ubožáků zmírá hladý.«

Herci královny nosili šarlatové pláště a sametové čapky. Shakespearovy hry hrány byly výhradně na »Globe« a »Blackfriars«. Nuže, navštívme jedno z představení na »Globu«. Na kolu, dělícím vozovou cestu od chodníku, můžeme čísti divadelní návěští.

Učedníci, cizí kupci bronzových tváří, hejsci se stopami šňupavého, ze stříbrné tabatěrky rozsypaného tabáku na bílých krajkových límcích, širokoplecí venkované vracející se od soudních řízení stojí v malebné směsi před návěštím a čtou veliké jeho litery.

Přehlédneme-li hlavy tísnících se učňů, můžeme čísti spolu:

»Znameníta historie o kupci benátském a ukrutnosti Shyloka, žida, který chce uveřejněnému kupci vyříznouti z těla právě libru masa; o volbě Porcie mezi třemi skřínkami; vše, jak to bylo v různých dobách představováno nejoddanějšími služebníky Lorda Chamberlaina. Napsáno Williamem Shakespearem.«

Představitelé jednotlivých úloh uvedeni nejsou.

»Ah, Shakespeare je veselý chlapík!« praví jeden z mladíků, který očividně zápasí mezi povinností a zábavou a shledává první příliš krutou. Odešel s jinými ze zástupu a již tlačí se u dveří divadla. Zaplatili vstupné a vešli. Vstoupíme za nimi a právě v čas. Divadlem jest ono dřevěné O, jak sám básník poznamenává v prologu »Jindřicha V.« *)

»Pit« (parter) je již hustě obsazen a stojí za bližší studium. Učňové v kožených zástěrách převládají, mnozí s dovolením svých mistrů, jiní také, jak viděti již z jejich pohledů, bez něho. Někteří seskupeni na hliněné podlaze hovoří, jiní hrají v karty. Jí se zde, kouří, dovádí a strká se navzájem. Největší tíseň je v předu.

---

*) Divadlo »Globe« bylo dřevěné a mělo půdorys oválový = O.

— — — — můžem
v tom O ze dřeva směstnat jen ty helmy,
— — — Jindřich V. Prolog.

»To je ta chasa, co v divadle hromuje a pro ohryzky z jablek se pere —« uvádí se v »Jindřichu VIII.«

Několik paní s maskami na tvářích je rovněž přítomno. Nenálezejí však vyšším kruhům, než obyčejným měšťanským, mnohé z nich pak přináležejí do kasty mnohem „nižší“.

V ložích z předu ověšených barevnou látkou sedí vznešenější diváci; nakadeření a naparfumovaní s velikou zálibou hledí dolů na tlačící se množství.

V jedné výše umístěné loži jest orchestr, počíná právě hrát ouverturu v odpověď na signál daný trumpetou.

Vlněná opona jeviště je stažena, otvírá se uprostřed a rozhrnuje se do zadu. V parteru obdivují a ukazují na známější osoby v ložích — tu sedí známý dvořenín, tu nový vyslanec, tu opět slavný námořní hrdina . . . Trubka zazní podruhé, a opona se rozhrne. Jsme uvedeni v benátskou ulici, jak oznamuje tabulka se starodávným písmem, zavěšená na jevišti.

Kdyby hra měla prolog, byl by mluven hercem, oblečeným v dlouhý, černý talár. Kdyby byli hráni »Hamlet«, »Král Lear« či jiná tragedie, jeviště bylo by ověšeno černou látkou. Jeviště samo je nepoměrně širší než hluboké. Je kryto zelenou rákosovou pletinou. Opona v zadu zakrývá balkon, na němž jsou přítomni nezaměstnaní právě herci, mezi nimi nepochybně i Shakespeare. Herci na jevišti

oblečení jsou v obyčejný šat, přináležející jejich společenskému postavení.

Ještě než vystoupí Bassanio, několik šviháků v krátkých kabátcích, nabíraných spodkách, s ozdobnými korunovitými klobouky na hlavách přihrne se na jeviště, jsouc následováno hochy, nesoucími jich sedadla. Usednou a překládají nohu přes nohu, jakoby schválně, aby jejich střevíce s ozdobnými kokardami hodně bylo viděti. S výrazem zřejmé nudy líně obracejí zraky své do parteru. Jeden z nich, patrně hrozně unavený, rozloží se v celé délce na zeleném koberci, vytáhne dýmku a tabák a dá se do kouření, pouštěje nosem kroužek modravého dýmu za kroužkem, chtěje tak dokázat, že v »užívání tabáku« měl dobré školy.

Hra pokračuje. Portia a Nerrisa jsou představovány hochy, jako vůbec všechny ženské úlohy.

Právě vstupuje na jeviště Shylok, oděný ve známou židovskou hrubou kytlici, jak je lze denně viděti v Lombard Streetu; v parteru ozve se hlučný aplaus. Jistě je to Richard Burbage *) sám.

---

*) Richard Burbage, syn Jamesa Burbage, sourodáka Shakespearova, pocházel rovněž ze Stratfordu. Richard B., tragéd, byl nejlepším představitelem Shakespearových charakterů. V posledním století dostalo se mu titulu »Garrick Alžbětiny scény«.

Šviháci na jevišti, zdá se, obracejí pozornost ke hře. Jeden vytahuje z kapsy malý zápisník, sestavený z dvanácti břídlícových tabulek, dohromady svázaných. Nemůžeme dobře viděti, co si zapisuje, kterého citátu či okřídlené věty upotřebí při konversaci na promenádě u Sv. Pavla, neb při společném stolování. Ale patrně uslyší jej soudruzi ještě této noci deklamovati:

»Jak roven úlisnému publikánu!« či »Jak dábel sám k svým pletkám umí písmo citovat« nebo »Kde v náboženství prokletého bludů, ježž neposvětlí čelo střízlivé a nedoloží z písma!« *)

Vzhledem k těmto švihákům, kteří vlastně zastávali úkol první divadelní kritiky, napsal kdysi Ben Jonson:

»Dejme jim znáti, že autor nebojí se jich ani jejich tabulek.«

Mnoho ze šťavnatých, silných a výrazných frází, ještě dnes obecně užívaných, bylo tímto tabulkovým způsobem uvedeno v obecnost, a často proslavily hru ještě dříve, než vydána byla tiskem.

Za pískotu kavalírků na sedadlech, pokřikování parteru a více méně zdařilého imitování Bassaniova zpěvu ve skřínkové scéně hra pokračuje. Jeden z hejsků, titěrné chůze, hrozně unavený dlouhou chvílí, chce do-

---

*) Citáty z »Kupce Benátského«.

kázati obecenstvu, že mu na Portii a její milostných pletkách docela nic nezáleží, a proto klidně přejde v pozadí jeviště k jinému takovému výtečníku na druhé straně, dá se s ním do hry v karty a oba ustanou na několik minut pouze, když mezi třetím a čtvrtým jednáním vstoupí na jeviště šašek, aby zatančil »jig« a zazpíval hodně hrubozrnný popěvek, plný, jak by se nyní řeklo, »lokálních vtipů«.

Čtvrtý akt počne scénou soudní. Karty rázem zmizí, parter je tich jako hrob!

Oči všech obráceny jsou na jeviště. Kdosi z diváků šeptá nám do ucha: »Vévodu hraje sám autor, znamenitý chlapík, opravdu!«

Poznáváme jej sami. Uvádí se s jistým efektem, jeho hlas je plný, melodický, zaokrouhlený.

Jeden neb dva z kavalírů horlivě píší na břídlíkové tabulky, skřipot pisadel zřetelně slyšeti v pausách dialogu. Konečně hra je dohrána. Herci postaví se do předu jeviště, pokleknou a prosloví společně: »God save the Queen!« (Bože, chraň královnu!) — jak i epilog v druhém díle »Jindřicha IV.« praví, a jak ještě za dnešních dnů je poznamenáno na divadelních návěštích.*) Opona se shrne,

---

*) »— a tak pokleknu před Vámi — —
avšak vlastně jen pomodlit se za královnu —«

a za křiku, strkání a dovádění obecnstvo opouští divadlo.

I Shakespeare a jeho spoluherci ubírají se k londýnskému mostu. Jistě k večerní schůzi do známého »Mermaid Clubu«. Lidé na něho ukazují, jeho osobnost je dobře známa, právě jako kulatého Ben Jonsona a ctihodně vzhlížejícího Chapmanna.

Tak asi vypadala divadelní představení, s malými pouze variacemi, za doby Alžbětiny a Jakubovy.

Byla to vůbec příležitá doba pro ty, kdož měli dosti času i peněz, aby je mohli věnovati několikahodinné denní zábavě.

Medvědí štvance, kohoutí zápasy i jiné mumraje byly na denním pořádku.

Měnění scény na divadle počalo se v posledních letech Shakespearova žití ujímat, ale velmi pomalu.

Chorus v »Jindřichu V.« připomíná:

»Doplňte v duchu svém náš nedostatek,
bude-li o koních řeč, myslete si,
že vidíte, jak pyšná kopyta
svá do vnímavé půdy vtiskují« —

Podobných narážek na nedostatky scénické nacházíme hojně i na jiných místech. Divem zůstane, že pro takové obecnstvo a za těchto poměrů mohl vzrůstati genius Shakespearův.

Představení na anglických divadlech končí pravidelně zahráním královské hymny.

Modernímu autoru ani zajištění nesmrtelnosti by nebylo dostatečnou pobídkou k práci za takovýchto okolností.

Ale není pochyby, hry byly dobře hrány, četně navštěvovány, a vděčné obecenstvo neskrblo penězi ani pochvalou.

V pozdější době Shakespearově bylo více péče věnováno scénickým efektům. Svědčí o tom popis průvodu v »Jindřichu VIII.«

Při představení této hry r. 1613 shořelo divadlo »Globe«, zapáleno byvši oharkem, vystřeleným z malého děla. Slaměná střecha chytla jedním plamenem.

Kostumy, jakých bylo užíváno, popsal Sir Henry Wotton; byly takové, že »vznešenost přivedly k nízkosti, ne-li k směšnosti«. Vynikaly chudobou a prostotou; o tom rozepsal se nejeden spisovatel té doby. Ostatně i nádherné kostumy dvorské bývaly kavalíry vypůjčovány k různým slavnostem. Když universita cambridgská r. 1594—5 chtěla za příležitosti nějaké slavnosti hráti svými školáky jistou tragedii, požadovali staré, bohatýrské obleky, jakých prý »nelze nikde nalézt, leda snad v královských šatnicích v Toweru!« Není tudíž divu, že chudí herci představovali Bruta neb Cassia ve španělských pláštích té doby, a hráli prince a princezny v oblecích, v jakých chodili dandyové po městě.

Herci vydělávali si týdně od 17 šilingů až do 6 liber. Na »Globu« a »Blackfriars« hrá-

valo se na podíl. Největší příjem, při vyprodaném domě, obnášel kolem 20 liber.

Královna Alžběta nikdy nenavštěvovala veřejných divadel. Rovněž ani jiné vznešené dámy. Zdá se vůbec, že tehdejší hry byly psány výhradně pro muže. Proto také obsahovaly mnohé »obyčejnosti« a »nemravnosti«.

Ale velmi často představovány byly Shakespearovy hry před královnou v její palácích. Zvláště zaujata byla pro oba díly »Jindřicha IV.« »Othello« byl hrán za její přítomnosti r. 1602. Osm her Shakespearových bylo představováno r. 1603—4, před králem Jakubem v Hampton Courtu a ve slavnostní sni Whitehallu.

Za několik let po té hrán před ním »Macbeth«, nepochybně pro zdvořilou narážku na osobu Jakubovu:

»— Nechci vidět víc.

A k tomu osmý jde; má zrcadlo,
jež mi jich ukazuje mnohem víc:
a některé z nich vidím nesoucí
dvě jablka a žezla trojitá.« *)

---

*) V »Macbethu« čarodějnice označují Banqua jako nástupce Macbethova. Banquo je pokládán za praoce rodu Stuartovců, kteří Robertem II. nastoupili škotský trůn. Po Robertu II. následoval Robert III., načež panovalo šest králů se jménem Jakub, z nichž šestý nastoupil trůn anglický jako Jakub I. V zjevení osmi králů ve IV. jedn. »Macbetha« jde Jakub I. poslední a nese dvě říšská jablka a trojnásobné žezlo, jako panovník Anglie, Irska a Škotska.

Není sice historicky zjištěno, že král Jakub po tomto představení zaslal Shakespearovi zvláštní list, ale stalo prý se tak v poděkování za uvedenou pozornost.

Shakespeare sám, pokud známo, hrál ducha v »Hamletu«, Adama v »Jak se vám líbí« a krále, jež tak mistrně ve svých »královských dramatech« portretoval.

Shakespeareova povaha i způsob práce byly naprosto rozdílny od Marlowa,*) neb rozkošnického Greena.**)

Chettle píše o jeho povaze:

»Ne méně zdvořilý než vyžaduje jeho povolání; vedle toho někteří ctitelé mluví o jeho přímosti a poctivosti, která září již z ušlechtilého humoru, kráslicího jeho díla.«

To bylo napsáno již r. 1593, v době, kdy básník žil v Londýně, v odpověď na malicherné nájezdy Greenovy, a poznámky o »Johannu Factotum«,***) »shake-scéně«,†) »vetřelé

*) Christopher Marlowe (1563—93) největší dramatik doby před Shakesparem. Jeho nejlepší díla jsou »Dr. Faustus« a tragedie »Edward II.« Byl oddán hýřivému životu a skončil, zabit v hospodské hádce, u věku 29 let.

**) Robert Greene (1562—92) psal satyrické hry a neuznával žádného jiného autora než sama sebe.

***) »Johannes Factotum«, posměšný název pro někoho, kdo »do všeho se plete«. Narážka na Shakespearovo herectví i autorství.

†) Narážka na jméno básníka. Shake = třásti, metati.

vráně, kráslicí se cizím peřím« a »tygřím srdci, zašitém v kůži herce«.

Jeho díla dýší pravdou, přirozeností a přesvědčením. Jsou něčím více než pouhou zábavou. Byla i pojmenována »otevřenou biblí«. Jeho vlastní slova znějí:

»Všecko přepjaté mine se s účelem divadelní hry, jejížto cíl z počátku a také nyní byl a jest: přírodě takměř držeti zrcadlo — — —«*)

Pouze osmnácte z jeho třiceti šesti neb třiceti sedmi autentických prací bylo uveřejněno za jeho života. Vlastní přátelé, vyjma Jonsona, necenili ho příliš. Při souborném foliovém vydání jeho děl, z r. 1623, sedm let po jeho smrti, dva jeho přátelé a spoluherci, John Heminge a Henric Condell, poznamenali o nich »tyto drobnůstky«. Hry věnovány byly hrabatům z Pembroke a Montgomery, kteří je v plné míře ocenili.

Vyjádřili hlubokou lítost nad tím, že autor sám již nežije, aby mohl »přehlédnouti a opravití svá díla«, vzpomínajíce zároveň dřívějších vydání »quartových« jakožto naloupených, podvodných kopií, zkomolených a zkroucených lupičskými plagiátory«. Oznamují spolu veřejnosti, že se pokusí o vydání nové »opravené a celistvé, se všemi údy v plném počtu, jak autor sám je mínil.«

---

*) »Hamlet«, jednání IV.

Shakespeare sám, popsán jakožto »šťastný imitátor přírody a velký její vykladač«; »duše i ruka jeho« — praví se dále — »pracovaly společně, neb cokoli myslil, to i napsal, s neobyčejnou lehkostí a prozíravostí, tak že vše jasné leží před našimi zraky.«

Druhé vydání foliové vyšlo r. 1632, a dvě jiná následovala. Ale teprve ve století následujícím nakladatelé i kritikové vynikajících jmen ujali se Shakespeara, tak že prohlášen byl za největšího barda národního.

Jeho přeučení současníci neuznali pravé ceny jeho tak, jak to učinily věky pozdější. Lord Bacon slůvkem se o něm nezmiňuje, rovně tak ne Hobbes,^{*)} který přežil jej o půl století. Nikdo z nich neuznal, co o něm praví Emerson^{**)}: »Shakespeare byl básníkem lidské duše, a to věrně bylo cítěno nejen básníky, učenci a dvořany, ale i prostým lidem.«

Ba Shakespeare stal se vůdčí hvězdou celé potomní literatury anglické, zářícím sluncem, rozechřívajícím ledovou hráz germánského vlivu — byť i plných sto let uplynulo, co

---

^{*)} Thomas Hobbes (1588—1679), filosof, býval sekretářem Lorda Bacona. Jeho nejlepším dílem jest »Lewiathan«, serie essayí. Zemřel u věku 92 let.

^{**)} Ralph Waldo Emerson (1803—82), Američan, ministr v Bostonu, velký básník a myslitel; nejlepší spis jeho »Representative Men«.

uzavřel se hrob jeho ve Stratfordu nad Avonou.

»Dnešních dnů literatura i filosofie jsou shakespeareisovány!« — dodává Emerson — »Jeho duch jest obzorem, za nějž zraky naše nedosahují!«

OBSAH.

- I. **Místo úvodu:** Všeobecný poměr země. — Pouhá statistika nestačí. — Cizí úsudky o Angličanech. — Krátký nástin o Shakespearovi. — Poznati věk, v němž žil, je nutností.
- II. **Vzhled země:** Přístavy a města. — Vesnice, kostely, silnice, hostince. — Spojení poštovní. — Mýtní lesů. — Hrady a zámky.
- III. **Obchod a průmysl:** Anglická vlna a obilí. — Mince. — Anglický průmysl soukenný. — Nový průmysl zaveden francouzskými a flanderskými emigranty. — Dolování. — Monopoly.
- IV. **Poměry námořní:** Rybářství. — Piratství. — Způsoby starých Vikingů. — Frobisher. — Davis. — Cavendish. — Hawkinsové. — Sir John Gilbert. — Sir Francis Drake. — Sir Walter Raleigh. — Sir Richard Grenville. — Anglie všude.
- V. **Povšechná charakteristika:** Výstřednosti v oblecích. — Ozdoby pánů i dam. — Vlas a vous. — Oděv jednotlivých tříd lidu. — Souboje a rvačky. — Život na venkovských sídlech. — Strava. — Zelenina. — Pivo a víno. — Tabák.

- VI. Dvůr: Dvůr Alžbětín a Jakubův. — Různost povah. — Královské paláce. — Záliba v kle-
notech a oděvech. — Osobní vzhled. — Vzdě-
lání. — Pochlebování. — Finance.
- VII. Shakespearův Londýn: Všeobecný vzhled
města. Řeka. — London Bridge. — Procházka
se Shakespearem a Jonsonem. — Sv. Pavel. —
Dojem, jakým působí město.
- VIII. Divadlo: Mirakle. — Mezihry a Masky. —
Královnini herci. — Dětské společnosti. —
Mumraje. — Zábavy dvorské. — Cestující spo-
lečnosti. — Divadla v nádvořích hostinců. —
Společnosti šlechticů. — První londýnská di-
vadla. — Na představení v »Globu«. — Ko-
stumy a scenerie. — Úlohy hrané Shakespea-
rem. — Shakespearova díla.
-